

Slikovnica i rano učenje stranog jezika

Curić-Petričević, Slađana

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:952277>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja

Sveučilišni diplomski studij

Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Sladana Curić-Petričević

Slikovnica i rano učenje stranog jezika

Diplomski rad

Zadar, 2024.

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za predškolski odgoj

Sveučilišni diplomski studij

Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Slikovnica i rano učenje stranog jezika

Diplomski rad

Student/ica:

Sladana Curić-Petričević

Mentor/ica:

Izv. prof. dr. sc. Katarina Ivon

Zadar, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Sladana Curić-Petričević**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom „**Slikovnica i rano učenje stranog jezika**“ rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 16. srpnja 2024.

Slikovnica i rano učenje stranog jezika

SAŽETAK

Ovaj rad obuhvaća teorijsko i empirijsko istraživanje vezano uz ulogu slikovnice u ranom učenju stranih jezika. Prvi dio rada usmjeren je na dva područja – ono koje se odnosi na ulogu slikovnice u ranoj i predškolskoj dobi te na područje ranog učenja stranih jezika. Temelji se na pregledu literature vezane uz dječju čitateljsku kompetenciju, stvaranje kulture čitanja i poticajnog okruženja te dječju recepciju slikovnice, kriterije odabira i teorijske pristupe slikovnici. Dio rada o ranom učenju stranih jezika osvrće na teorije usvajanja i suvremene metode u ranom učenju te posebno ulogu slikovnice u ranom učenju stranog jezika. Pregledom recentne literature izdvojena su i suvremena provedena istraživanja na ovu temu. Drugi dio rada opisuje mješovito empirijsko istraživanje vezano uz upotrebu slikovnice u ranom učenju i važnost čitanja slikovnice u razvoju dječjih kompetencija na stranome jeziku, kao i kompetencije odgajatelja za rad sa slikovnicom u ovom kontekstu. Istraživanje je provedeno na uzorku od 150 odgajatelja u odgojno-obrazovnim skupinama u kojima se provode programi ranog učenja stranih jezika. Primarni cilj istraživanja bio je utvrditi učestalost upotrebe slikovnice u ranom učenju stranog jezika s obzirom na razinu obrazovanja, radno iskustvo u struci te prema jeziku koji poučavaju, kao i stavove odgajatelja o važnosti upotrebe slikovnice u ranom učenju stranog jezika. Sekundarni cilj bio provođenje kvalitativnog istraživanja radom u fokus grupi, kako bi se saznalo više o iskustvima praktičara u korištenju slikovnice u ranom učenju stranog jezika.

Rezultati istraživanja pokazali su da odgajatelji sa savršenim preddiplomskim studijem češće koriste slikovnice u ranom učenju stranih jezika, nego oni sa završenim diplomskim studijem. Pokazalo se da ne postoji razlika u učestalosti korištenja slikovnica između odgajatelja s više radnog iskustva, kao ni između skupina koje provode program ranog učenja engleskog jezika u odnosu na ostale strane jezike. Nadalje, pokazalo se da se slikovnice koriste često i to najčešće narativne, da odgajatelji pažljivo biraju poticaje, za što se smatraju kompetentnima, no prepoznaju potrebu kontinuiranog stručnog usavršavanja na ovu temu i nakon završenog formalnog obrazovanja. Odgajatelji visoko vrednuju dobrobiti korištenja slikovnice u ranom učenju stranih jezika, posebno način na koji svojim vizualnim kodom potpomaže usvajanje vokabulara i jezičnih struktura. Fokus grupa dodatno je produbila uvid u promišljanja odgajatelja, a najznačajnije spoznaje oblikovane su u Smjernice za upotrebu slikovnice u ranom učenju stranog jezika, kako bi poslužile manje iskusnim odgajateljima.

Ključne riječi: *cjeloživotno obrazovanje, slikovnica, smjernice, suvremene metode, usvajanje stranih jezika*

Picturebooks and Early Foreign Language Learning

ABSTRACT

This paper delivers theoretical and empirical research related to the role of picturebooks in early foreign language learning. The first part of the paper focuses on two areas: the role of picturebooks in early age, and within early foreign language learning. It is based on a review of literature related to children's reading competence, the creation of a reading culture and stimulating environment, children's reception of picturebooks, criteria for selection, and theoretical approaches to picturebooks. The section on early foreign language learning reviews theories of acquisition as well as contemporary methods, with a special focus on the role of picturebooks in language acquisition. A detailed review of recent literature also highlights contemporary research conducted on this topic. The second part of the paper describes a mixed-method empirical study related to the use of picturebooks and its importance for developing children's competencies in a foreign language, as well as educators' competencies in working with picturebooks in this context. The research was conducted on a sample of 150 educators in classes implementing early foreign language learning programs. The primary aim of the research was to determine the frequency of picturebook use with respect to the level of education, work experience in the field, and the language being taught, as well as the attitudes of educators regarding the importance of using picturebooks in early foreign language learning. The secondary aim was to conduct qualitative research through focus group work to learn more about practitioners' experiences. The research results showed that educators with a completed undergraduate degree use picturebooks more frequently than those with a graduate degree. It was shown that there is no difference in the frequency of picturebook use between educators with more work experience or between groups that teach English compared to other foreign languages. Furthermore, it was found that picturebooks are often used, most commonly narrative ones, and that educators carefully select stimuli, for which they consider themselves competent. However, they recognize the need for continuous professional development on this topic even after completing formal education. Educators highly value the benefits of using picturebooks, especially the way they support vocabulary and language structure acquisition through their visual code. The focus group further deepened the insights into educators' reflections, and the most significant findings were shaped into Guidelines for the Use of Picturebooks in Early Foreign Language Learning to benefit less experienced educators.

Keywords: contemporary methods, foreign language acquisition, guidelines, lifelong education, picturebooks

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Slikovnica.....	3
2.1. Slikovnica u ranoj i predškolskoj dobi.....	4
2.2. Dječja recepcija slikovnice	4
2.3. Dječja čitateljska kompetencija	5
2.4. Stvaranje kulture čitanja i poticajnog okruženja	6
2.5. Kriteriji odabira slikovnice	8
2.6. Teorijski pristupi slikovnici	9
3. Rano učenje i teorije usvajanja stranog jezika	12
3.1. Suvremene metode u ranom učenju stranog jezika	14
4. Slikovnica u ranom učenju stranog jezika.....	17
4.1. Provedena istraživanja	21
5. Empirijsko istraživanje - metodologija.....	25
5.1. Cilj istraživanja	25
5.2. Problem istraživanja.....	25
5.3. Hipoteze istraživanja	25
5.4. Uzorak istraživanja.....	26
5.5. Mjerni instrument.....	27
5.6. Postupak istraživanja.....	27
5.7. Metode obrade podataka.....	27
6. Rezultati istraživanja	28
6.1. Korištenje slikovnice u ranom učenju stranog jezika.....	28
6.2. Kriteriji za odabir slikovnice na stranom jeziku	30
6.3. Utjecaj slikovnice na stranom jeziku na djecu.....	30
6.4. Odgajateljske kompetencije za korištenje slikovnice	33

6.5. Ispitivanje hipoteza	34
6.6. Fokus grupa	38
7. Rasprava	42
8. Zaključak	47
9. Literatura.....	49
10. Prilozi	55
10.1. Popis slika	55
10.2. Popis tablica.....	55
10.3. Anketni upitnik za empirijsko istraživanje	56
10.4. Poziv na sudjelovanje u fokus grupi.....	60
10.5. Smjernice za korištenje slikovnice u ranom učenju stranog jezika	61

1. Uvod

U vremenu u kojem živimo svjedočimo velikim društvenim promjenama i trendu globalizacije, koji sa sobom donosi bliže upoznavanje novih i drugačijih kultura, više komunikacije među pripadnicima različitih etničkih i jezičnih skupina i potrebu za boljim razumijevanjem različitosti. Djeca koja se rađaju i odrastaju u takvom svijetu trebaju odgojno-obrazovne sustave koji će pratiti njihove potrebe i pružati im priliku da se što ranije izlažu stranim jezicima i započnu s učenjem, kako bi mogli koristiti dobrobiti raznovrsnih međunarodnih umrežavanja, migracija u svrhu obrazovanja i u odrasloj dobi konkurirati na globalnom tržištu rada. Ovladavanjem stranim jezicima proširuje se i mreža izvora spoznaja te olakšava učenje, jer je veći izbor literature kojom se na putu kroz formalno i neformalno obrazovanje može služiti. Suvremeni način života donosi nove medije u informacijsko-komunikacijskim tehnologijama i djeca, kao i odrasli, sve rjeđe posežu za papirom, radije biraju brži i lakši pristup digitalnim informacijama putem interneta i elektroničkih uređaja. Trenutna dostupnost podataka putem digitalnih platformi i medija, e-knjige, *online* članci i raznovrsne aplikacije u ubrzanom načinu života predstavljaju prečicu do cilja. No, koliko god moderan život živjeli, rituali čitanja knjiga i čovjekova ljubav prema pisanoj riječi duboko su usađeni u ljudsku prirodu. Čitanje knjiga pruža nam mogućnost otkrivanja neistraženih svjetova, iskustvo različitih emocija i proširivanje horizonata.

Ovaj rad istražuje ulogu slikovnice u ranom učenju stranog jezika te analizom relevantnih teorijskih okvira, recentnih istraživanja i primjera iz prakse saznajemo kako potiče poboljšanje govorno-jezičnih kompetencija na stranom jeziku, podiže kulturnu osviještenost i općenito potiče djecu na usvajanje pozitivnog stava prema učenju stranog jezika.

Slikovnica je prva knjiga s kojom se dijete susreće i to puno ranije nego uopće započne razumijevati njezinu funkciju. Ona je prvi prozori u neki nepoznat svijet, donosi slike i pojmove kojih u djetetovom neposrednom okruženju nema, odvodi u svijet mašte i čarolije. Samim tim snažno je sredstvo za poticanje govorno-jezičnog razvoja.

Ono što slikovnicu čini posebnom jest upravo to što nije čista književna vrsta, već je ispreplitanje literarnog dijela i jednako važnog likovnog izraza čine djeci bliskom, posebno u predčitalačkoj fazi, kada se kroz poimanje slika nadopunjava nedostatak poznavanja grafema i izostanak čitalačkih kompetencija. Sipe (1998) u istraživanju procesa transmedijacije govori o

komplementarnom odnosu slike i riječi u kojem se kroz sinergiju ta dva elementa stvara posebna energija kroz koju čitateljeve oči, uši i mašta pozornost sele s riječi na sliku i natrag te tako više i nebrojeno mnogo puta. U ranom učenju stranog jezika posebno su važni vizualni poticaji, upravo zbog ovog nadopunjavanja u značenju, jer tako dijete tumačenje značenja dobije kroz kontekst i vizualni doživljaj i time kompenzira za nerazumijevanje govornog dijela slikovnice.

Prema autorici Silić (2007), iznimno je važno rano učenje stranog (engleskog) jezika u okviru vrtićkog konteksta organizirati i približiti usvajanju materinskog jezika. Djeca predškolskog uzrasta uče kroz igru, interakciju i svakodnevne aktivnosti. Ovakav pristup omogućava prirodno i spontano usvajanje jezika, potičući kognitivni razvoj i olakšavajući kasnije učenje drugih jezika. Pedagoške metode kao što su ponavljanje, vizualni poticaji i kontekstualno učenje, povećavaju uspješnost i fluidnost u učenju. Korištenje slikovnica je posebno korisno, jer one pružaju vizualnu potporu koja pomaže djeci povezati riječi s njihovim značenjem, olakšavajući razumijevanje i pamćenje. Slikovnice također potiču interakciju i diskusiju, čime se razvijaju komunikacijske vještine na stranom jeziku. Osim toga, kroz slikovnice djeca se upoznaju s kulturom i običajima zemalja čiji jezik uče, što dodatno obogaćuje njihovo iskustvo. Rituali vezani za sami proces čitanja posebno su vrijedne prilike za uspostavljanje privrženosti između djece i odraslih predstavljajući tako važan poticaj za emocionalni razvoj djeteta.

Pa ipak, stječe se dojam da se slikovnice u procesu ranog učenja stranog jezika ne koriste često niti dovoljno. Predmet istraživanja ovog rada jest zastupljenost slikovnice kao poticaja za jezične aktivnosti u programima ranog učenja stranog jezika, način na koji je odgajatelji upotrebljavaju, njihovi stavovi o dobrobitima korištenja slikovnice, specifične profesionalne kompetencije za rad sa slikovnicom u provođenju programa ranog učenja stranih jezika, kao i kriteriji kojima se vode u odabiru.

Istraživanje je planirano kao mješovito empirijsko. Ispitivanjem mišljenja ciljane skupine upitnikom doći ćemo do podataka o iskustvima i stavovima odgajatelja, nakon čega će biti organizirano i kvalitativno istraživanje fokus grupom. Na posljetku će iskustva i korisni savjeti biti uobličeni u smjernice za upotrebu slikovnice u programima ranog učenja stranih jezika u ustanovama za rani i predškolski odgoj, kako bi poslužile kao poticaj za češće korištenje slikovnice, kao i za dublje promišljanje njezine vrijednosti, značaja i potencijala.

2. Slikovnica

Nikada nije prerano djeci početi čitati.

Kako autor Dehaene (2013: 212), kao stručnjak iz područja kognitivne neuroznanosti navodi, „već u prvoj godini života bivaju usađene dvije glavne sposobnosti koje će kasnije biti reciklirane za čitanje: razumijevanje govora i invarijantno vizualno prepoznavanje.“ i nadalje ističe kako „djeca u prvih nekoliko mjeseci života pokazuju iznenađujuće jezične sposobnosti. Nekoliko dana nakon rođenja lako shvaćaju jezične opreke poput razlike između ba i ga. Nadalje, posebnu pozornost pridaju ritmu svojega rođenog jezika, koji se tijekom posljednjih mjeseci trudnoće čuje in utero.“

No čitanjem se ne utječe samo na govorno-jezični razvoj. Prema navodima autorice Starc i suradnika (2004: 13), „danas na dijete gledamo kao na cjelovito biće, a na njegov razvoj kao složenu pojavu koja je više nego zbroj pojedinih aspekata razvoja.“ Takav pristup, koji nazivamo holističkim, postavlja određene principe poput onog da razvoj počinje prije rođenja i ima više međusobno povezanih dimenzija, što o uključuje tjelesni, spoznajni, emocionalni i socijalni razvoj koji su međusobno povezani, utječu jedan na drugi i razvijaju se usporedno. „Stoga svaka razvojna intervencija utječe na sva područja razvoja; razvoj i učenje se pojavljuju kao rezultat djetetove interakcije s ljudima i predmetima iz okoline.“ (Starc i suradnici 2004: 13). Polazeći od ovih temeljnih principa i suvremenih znanstvenih spoznaja o razvoju djeteta rane i predškolske dobi, jasno je vidljiva važnost i uloga slikovnice u ovom procesu, što se posebno ogleda u povezanosti funkcija slikovnice i poticanja cjelovitog razvoja djeteta.

Slikovnica je „prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djeci“ (Martinović i Stričević, 2011: 40), s kojim se dijete susreće puno prije nego je sposobno samo čitati i kao takva „najbogatiji izvor pisane riječi s kojom se dijete može susresti u ranom djetinjstvu.“ (Martinović i Stričević, 2011: 39). Stoga je za stručnjake u radu s djecom ove dobi vrlo bitno razumjeti važnost rane pismenosti, povijesni razvoj slikovnice, razlikovati vrste slikovnica i njihovu funkciju, prepoznavati i vrednovati kvalitetne i razvojno primjerene slikovnice, kao i profesionalno se usavršavati i prikupljati suvremena saznanja i razvijati kompetencije za razumijevanje dječje recepcije slikovnice i poticanje razvoje dječje čitateljske kompetencije te osvijestiti vlastitu ulogu u stvaranju kulture čitanja i poticajnog čitalačkog okruženja u odgojno-obrazovnoj skupini.

2.1. Slikovnica u ranoj i predškolskoj dobi

Majhut i Zalar (2012: 84) navode da je slikovnica „prva knjiga u životu djeteta, prijelaz od situacijskog konteksta na kontekst simbola. Svrha joj je da pomaže djetetu otkriti svijet i medij pisane riječi i da razvija spoznajni svijet djeteta. Ona izaziva emocije, razvija govor i bogati fond riječi te zadovoljava potrebu za novim.“ Slikovnica je knjiga namijenjena djetetu, ona mu otvara nove vidike, širi postojeće horizonte, uči ga i vodi u nove svjetove, a nadasve dobra slikovnica dijete raduje i ispunjava, povezuje sa svijetom oko njega i onim unutarnjim, skrivenim. Potaknuto doživljajem slikovnice, dijete uspješnije razvija etičke principe, uči se upoznati i nositi s vlastitim i tuđim emocijama, promiče se svijest o različitosti i toleranciji. Dobre slikovnice mogu biti i problemske, hvatati se u koštac s rješavanjem problema zlostavljanja djece, mogu pomagati djeci s teškoćama u razvoju, snažiti u borbi za ravnopravnost spolova i afirmaciji ljudskih prava. Kroz slikovnice dijete upoznaje različite kulture, čime se potiče interes za drugačiji način života i ruše se predrasude i stereotipi. Svi ovi potencijali slikovnice i njezin pozitivan utjecaj na život djece smještaju je s punim pravom u središte sretnog djetinjstva kao neizostavan dio svakodnevice u životu djeteta predškolske dobi. Sagledavanjem svih uloga slikovnice analizom funkcija uočava se velika podudarnost ciljeva s onima iz Nacionalnog kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014), a koji se odnose na usmjeravanje osiguravanja osobne, emocionalne i tjelesne, obrazovne i socijalne dobrobiti djeteta, pri čemu slikovnica može biti moćno sredstvo za postizanje tih ciljeva. Stoga je uloga slikovnice u ranom djetinjstvu od neprocjenjive vrijednosti i ona je dragocjen suputnik na putovanju kroz odrastanje.

2.2. Dječja recepcija slikovnice

Autorice Hameršak i Zima (2015) govore o pojmu dječje recepcije slikovnice koja se dijeli na dvije pod razine - dječje čitanje i dječja vizualna recepcija slikovnice. Dječja recepcija odnosi se na sposobnost djeteta na konkretizaciju slikovnice u cijelosti u procesu njezinog čitanja. Dječja vizualna recepcija odvija se kroz proces promatranja, u kojem je dječje gledanje spontano, svježje i intuitivno, nekultivirano i kao takvo podložno obrazovanju. Dijete ima sužen pristup tekstu, stoga je doslovni aspekt ilustracije vrlo bitan.

Sipe (1998) navodi da se slikovnica smatra hibridnom umjetničkom formom, poput kazališta i filma, jer pruža istovremeno iskustvo vremena i prostora. Tri su ključne komponente slikovnice: tekst, ilustracija i njihovo oblikovanje u (jedinствeni) cjeloviti entitet. Prilikom

proučavanja slikovnog materijala, zaključuje se (Haramija i Batič 2013: 35) da se „slikovnice za djecu odnose na radove u kojima je vizualni element obvezno veći od teksta, a tekst obično ne prelazi 1800 riječi ili otprilike pet stranica kompaktnog teksta formata A4 raspoređenog diljem slikovnice.“ S obzirom na razinu interakcije između teksta i ilustracija, slikovnice se mogu promatrati u kontekstu njihova odnosa od onih u kojima likovni dio teksta preslikava tekst do onih u kojima ilustracije čak i mijenjaju značenje teksta. Sve su ovo elementi koji utječu na dječju recepciju slikovnice i u tom odnosu slike i teksta krije se njezina snaga. Ponekad se i onaj manje vidljivi, gotovo skriveni dio u likovnom segmentu slikovnice provlači kao intraikonički element i kao takav ponekad daje novo značenje onom očitom dijelu, čak ga i potpuno izmijeni. Pred dječjim očima tako odnos slika i riječi dobiva posebno značenje, koje se mijenja, nadopunjuje, proširuje i obogaćuje svakim novim doživljajem i čitanjem. „U slikovnicama riječi i slike nikada ne pričaju točno istu priču. Čitateljevu pozornost privlači upravo ta razlika između priče koja opisuje tekst i ilustracija. Čitatelj pokušava razriješiti razliku između onoga što vidi i onoga što čita ili čuje. Kvalitetne slikovnice stvaraju igralište na kojem čitatelj istražuje i eksperimentira s odnosom između teksta i slike.“ (Driggs i Sipe 2007: 274 prema Haramija i Batič 2014: 150). Čitanjem slikovnica dijete dobiva priliku razvijati maštu i promatrati djelo na jedinstven i sebi svojstven način, svaki put s novim doživljajem, a sve to u ugodnom ozračju umjetničkog doživljaja. Salisbury i Styles (2012) govore o tome kako najbolje slikovnice postaju bezvremenske umjetničke galerije u rukama njihovih vlasnika i na policama kućnih biblioteka, kao jedinstven primjer spoja koncepta, umjetničkog djela, dizajna i produkcije koji donosi zadovoljstvo i potiče maštu djece, ali i odraslih. Isti autori smatraju da je možda ipak prikladnija analogija slikovnica kao mini kazališnih predstava zbog dramatičnosti momenta okretanja stranice o kojem govori Bader (1976) prema Salisbury (2012).

2.3. Dječja čitateljska kompetencija

Početni razvoj čitanja i pisanja kod djeteta opisuje se kao proces spontanoga nastajanja pismenosti (pismenost proizlazi iz čitanja), pri kojemu su jezikoslovci usmjerili pozornost na predškolsku djecu koja su shvatila abecednu prirodu pisanoga jezika i počela su sricati. Za uspješno razvijanje sposobnosti čitanja treba uvažavati da se spremnost za čitanje prepozna u pravom trenutku, uvjete za uspješno čitanje koji se mogu tražiti u ranom iskustvu djece s tekstovima i spremnost djece na čitanje, koja se povezuje s njihovim dobrovoljnim pristupom čitanju. (Grginič 2007).

Čitanjem slikovnica djeci predškolske dobi započinje se s dugotrajnim i zapravo cjeloživotnim procesom uranjanja u svijet pismenosti i knjige. Čitajući slikovnice djeca čitaju i prije nego li savladaju proces opismenjavanja, pa se tako ranom pismošću smatra sve ono što dijete zna i može u području čitanja i grafomotorike prije nego samostalno čita i piše. (Stričević 2007).

„S obzirom na njenu fizičku pojavnost, slikovnica je u svojoj naravi knjiga. Fizičku pojavnost odlikuju paratekstualna obilježja (dizajn, grafičko oblikovanje naslovnice, prvih stranica i knjižnog bloka) i knjižni sadržaj (tekst i ilustracije).“ (Hameršak i Zima 2015: 167). Zajedničkim razgledavanjem i čitanjem slikovnice s roditeljem dijete upoznaje obilježja teksta, odnosno razvija predčitalačke vještine kojima uočava kako se drži knjiga, kako rečenice teku s lijeva na desno i odozgo na dolje. Hameršak i Zima (2015) nadalje navode kako će čitanjem slikovnice dijete uočiti da se rečenice koje izgovara ono ili roditelj mogu zapisati i da će se čitanjem pretvoriti u riječi koje se izgovaraju. Dijete kojemu se često i redovito čita razvija svoje čitateljske kompetencije i razumijevanjem paratekstualnih obilježja slikovnice, shvaća da je knjižni sadržaj u međusobnom odnosu, razumije njezino dvomedijsko obilježje, doživljava slikovničku dvostranicu i dramatičnost momenta okretanja stranice.

Autorica Narančić Kovač (2011) uočava kako je dječja čitateljska kompetencija izrazito razvijena u interakciji sa slikovnicom, a dijete čitatelj razumije i one slikovnice koje odrasli smatraju kognitivno zahtjevnima. „Uzimajući u obzir Vygotskijevu definiciju zone proksimalnog razvoja može se reći da će razvoj govora poticati slikovnice pravopisno i gramatički točnih tekstova koji nisu ni prezahtjevni niti podcjenjuju razvoj jezika kod djeteta, nego su jezično malo napredniji od njegova trenutnog jezičnog stupnja.“ (Arnold et al. 1994 prema Martinović i Stričević 2011: 54).

2.4. Stvaranje kulture čitanja i poticajnog okruženja

Dostupnost knjige široj populaciji kroz povijest je od izuma tiskarskog stroja pa do modernih vremena bivala sve bolja, a kultura čitanja razvijala se i opismenjavanjem ljudi kroz obavezno školovanje, što nije uvijek bila privilegija većine. No ta progresivna putanja kao da je u današnjem vremenu digitalizacije i elektronskih medija zaustavljena, pa možda čak i u padu. Danas, više no ikada, potrebno je kulturu čitanja njegovati, a najbolje vrijeme za početak jest upravo predškolska dob.

„Rana iskustva s knjigama predviđaju kasniju uspješnost u čitanju, a interaktivni stil čitanja, koji se naziva dijaloško čitanje, izrazito uspješan za razvoj pismenosti u najranijem

djetinjstvu i uz pomoć slikovnice.“ (Parish-Morris i sur. 2013 prema Batarelo Kokić, 2015: 384). Važnu ulogu u stvaranju kulture čitanja ima obitelj, no i predškolske ustanove, u kojima suvremena djeca provode i po deset sati dnevno, značajno doprinose poticanju djece na usvajanje navike posezanja za knjigom. Osiguravanjem pristupa slikovnici djetetu od najranije dobi stvaramo okruženje koje omogućava samostalan pristup knjizi i odabir slikovnice prema vlastitom nahođenju, što podržava dječju autonomiju, snažno djeluje na izgradnju djetetove pozitivne slike o sebi i time na konstruktivan način doprinosi osjećaju zadovoljstva u čitanju. „Nije dostatno djeci samo dati slikovnice, već ih je potrebno uvoditi u dječji život tako da im sama djeca mogu dati ravnopravno mjesto uz igračke.“ (Halačev 2000: 79 prema Martinović i Stričević 2011: 54). Roditelji, odgajatelji i svi oni koji s djetetom provode vrijeme posrednici su između slikovnice i djeteta. Uvodeći ga u svijet književnosti čitanjem slikovnice, potiču djecu da i sami uzmu slikovnice u ruke, čitaju ih i proučavaju.

Kako Salisbury i Styles (2012) ističu, svijet u kojem živimo postaje sve više usmjeren na vizualno i simbole; djecu je potrebno izlagati sadržajima koji potiču razvoj vještina promatranja, razumijevanja i tumačenja vizualnih materijala, uključujući njihov dizajn. Većina djece ovo u najranijoj dobi čini to prirodno i instinktivno, no ta se vještina može razvijati u smjeru prosvjetljenog poučavanja i učenja kako pronicljivo analizirati vizualne tekstove i materijal od reklama i računalnih igara, pa do likovne i filmske umjetnosti i animacije. Uloga slikovnica ovdje jest upravo ona edukativna, da na suptilan način djecu osnažuje u promatranju i evaluaciji likovnih tekstova.

Uz didaktička sredstva, drugi važan čimbenik poticajnog okruženja je odnos roditelja prema čitanju te način provođenja slobodnog vremena s djetetom. Oni roditelji koji smatraju da je čitanje i pisanje oblik zabave najuspješniji su u poticanju čitanja i pismenosti kod svoje djece. To je najbolji i najprirodniji put za razvoj pozitivnog odnosa i ljubavi prema čitanju. (Čudina-Obradović 2014).

Poticajno okruženje koje podržava razvoj predčitalačkih vještina i kulture čitanja nije samo prostorno-materijalno, već se odnosi i na socijalno. Uloga odraslih u stvaranju ugodnog ozračja u kojem je pristup slikovnici moguć bilo kad traži pažljivo promišljanje i planiranje, kao i sustavno njegovanje pozitivnog odnosa prema čitanju kroz model ponašanja, jer djeca uče oponašanjem.

„Djetetov mozak žudi za poticajima iz okoline.“ (Čudina-Obradović 2003:34). Stoga je vrlo važno omogućiti djetetu poticaje koji će doprinijeti njegovu razvoju na svim poljima. Najsnažniji poticaj može dati upravo onaj roditelj ili neka druga osoba iz djetetove okoline, koja posvećuje svoje vrijeme i aktivno se njime bavi. Mnogi važni dokumenti i strategije vezane

uz čitanje naglašavaju da je upravo metoda glasnog čitanja ključna za razvijanje čitateljskih navika i kasniji uspjeh u školi te općenito uspjeh u stjecanju znanja i vještina. Glasno čitanje stavlja knjige u središte pažnje te ih predstavlja kao izvore ugodnog, vrijednog i uzbudljivog iskustva. Djeca, koja od najranije dobi nauče vrijednost knjiga, najčešće postanu vrsni samostalni čitatelji. Još 2013. godine pokrenuta je prva je nacionalna kampanja za promicanje čitanja naglas djeci od rođenja pod nazivom "Čitaj mi!", u kojoj je istaknuto kako glasno čitanje pomaže djeci povezati ono što vide, čuju i pročitaju, proširuje dječji vokabular i opće znanje, omogućuje odraslima da budu uzor i da se njihova ljubav prema knjizi lako prenosi na djecu, upoznaje ih s književnim jezikom koji se znatno razlikuje od svakodnevnog govora i tako bolje razumiju složene rečenične strukture. Glasno čitanje omogućuje djeci maštanje o ljudima, mjestima, vremenima i događajima koje nisu upoznali ili doživjeli, stvara vezu između djeteta i odraslog koji mu čita te im tako osigurava zajedničke teme za razgovor. Govorenje i razgovor pomažu u razvoju vještina čitanja i pisanja, pomaže razvoju kognitivnih sposobnosti kroz razgovore o pročitanoj i takvo je zajedničko čitanje ugodno i zabavno.

Svakodnevnim čitanjem dajemo djetetu mogućnost da uživa u priči, ljepoti riječi i slika, stoga je dobro da za vrijeme čitanja dijete sjedi roditelju u krilu ili neposrednoj blizini, da i samo gleda u slikovnicu, „prati“ tijek priče na stranici, te da mu roditelj pokazuje gdje se nalazi riječ koja se upravo čita. Namjera nije da dijete nauči čitati, nego da zavoli čitanje, da mu čitanje pruži osjećaj ugone.

2.5. Kriteriji odabira slikovnice

O ulozi odraslih u procesu odabira razvojno primjerenog materijala za čitanje, koji pritom ima „umjetničku vrijednost, autorsku odgovornost i lišen je kiča, likovne dopadljivosti i podilaženja općem ukusu, odnosno nedovoljno razvijenoj svijesti.“ govore autorice Balić-Šimrak i Narančić Kovač (2012: 11). Upravo stoga posebno je važno osnažiti kompetencije odgajatelja u procjenjivanju kvalitete slikovnice, ali ne samo njene odgojno-obrazovne vrijednosti, već i one umjetničke, promatrajući je kao cjelinu likovne i narativne komponente. Izvrsnost literature za djecu ogleda se u obraćanju i djeci i odraslima, koji svatko na svoj način popunjavaju praznine u tekstu i ilustraciji, te tako predstavljaju jedinstveno iskustvo za svakog od njih. (Nikolajeva i Scott 2001). Ilustracija i tekst moraju djelovati zajedno u sinergiji, kako bi se stvorila cjelina.

Da bismo neku slikovnicu smatrali dobrim odabirom, ona mora odgovarati dobi i razvojnom stupnju djeteta, djetetovim perceptivnim i receptivnim mogućnostima. Slikovnica je

kvalitetna kada potiče razvoj funkcija – ona pomaže djeci da bolje razumiju sebe, saznaju ono što ih zanima, jačaju prijateljstva, iznose svoja mišljenja i iskustva. (Hlevnjak 2000 prema Šišnović 2011). Slikovnica mora i svojom veličinom biti prilagođena djeci, slova trebaju biti krupnija i jednostavnog oblika, tekst jezično ispravan i čist, protkan literarnim vrijednostima, dok ilustracija mora biti estetski vrijedna, što nije jednako tomu da je oku ugodna. Mora biti jasna, zanimljiva, skladna u boji i dinamici crteža. Za mlađu djecu primjerenije su slikovnice s manje detalja, dok za stariju mogu biti bogatije i složenije. Kvaliteta slikovnice procjenjuje se ovisno o tekstu i slici, stoga je nužan njihov stalni dijalog. (Posilović i sur. 1986 prema Šišnović 2011). Idealno bi bilo kada bi autor teksta i likovni umjetnik bili jedna osoba, što navodi na zaključak da se samo dobrom suradnjom između autora tekst i ilustratora može stvarati kvalitetne slikovnice koje se „lako prepoznaju po bogatom i maštovitom sadržaju koji uvlači dijete u novi svijet“. (Čudina-Obradović 2014: 72).

Salisbury i Styles (2012) navode kako se učenjaci, umjetnici i djeca slažu u doživljaju slikovnice kao cjeline i onoga što je čini posebnom – odnosa između slike i teksta i upravo taj međuodnos srž je onoga što slikovnicu čini dobrom ili lošom. Tako fantastično ilustrirano umjetnički vrijedno djelo može biti za divljenje, ali ako riječi ne komuniciraju sa slikama na zanimljive načine, slikovnica kao cjelina neće biti uspješna. S druge strane, pisani tekst može biti izvrstan, ali ako su slike nezanimljive, ukupni dojam bit će osrednji. Najbolji ilustratori kao što je Maurice Sendak dobar su primjer stvaranja nezaboravne slikovnice gdje se riječi i slike savršeno povezuju.

2.6. Teorijski pristupi slikovnici

Iako slikovnica kao književna vrsta ima dugu povijest i evoluirala je kao specifičan oblik književnosti tijekom godina postajući sve popularnija i prepoznatljive vrijednosti, njezin se razvoj u znanstvenom smislu prati tek odnedavno. Dug su put slikovnice prešle od vremena kada su bile smatrane tek igračkom i nisu se katalogizirale i nisu bile ponuđene u knjižnicama (Hameršak i Zima 2015), pa sve do danas, kada je ipak priznata, iako samo u nekim zemljama, kao dio dječje književnosti. Nastojeći se suprotstaviti uvriježenom mišljenju da je slikovnica najjednostavnija forma knjige, Nodelman (2002) raščlanjuje jednu nasumce odabranu i ukazuje na njezinu slojevitost. Naglašava kako se u kompleksnom tekstu pojavljuju deseci kulturno uvjetovanih kodova – od toga kako se slikovnica drži i lista, pa do toga kako promatramo ilustraciju i što je sve u likovni dio slikovnice ugrađeno kroz perspektivu, intraikonički tekst i u konačnici kako spajamo elemente slike i teksta.

Teorijski pristupi slikovnici odnose se na različite perspektive s kojih se promatra slikovnica kao fenomen i način na koji funkcionira kao književni i umjetnički medij te na koji način utječu na djecu i kako ih ona doživljavaju. Tako kognitivni pristup slikovnici proučava na koji način djeca percipiraju, razumiju i obrađuju informacije iz slikovnica i na koji način one utječu na djetetov kognitivni razvoj. Sociokulturni pristup istražuje kako kultura, socijalno okruženje i interakcije utječu na percepciju, dok psihoanalitički pristup analizira simboličke elemente u slikovnicama i načine na koji se oni odražavaju na nesvjesne i emocionalne procese djeteta. Estetski pristup usmjerava se na estetske vrijednosti slikovnice poput dizajna, ilustracije, boja i kompozicije.

Početak ovog stoljeća razvijaju se novi pristupi među teoretičarima dječje književnosti usmjerenima na slikovnicu, a među njima dominiraju semiotički i naratološki. Prema tim pristupima slikovnica je shvaćena i tumačena kao književni oblik koji nadilazi okvire dječje književnosti, naglašavajući intermedijalnost slikovnice i kompleksnost značenja koja proizlazi iz njene višedimenzionalnosti. (Hameršak i Zima 2015).

„Naratološka perspektiva se danas čini vrlo vitalnim pravcem suvremene slikovničke teorije“, kako navode Hameršak i Zima (2015: 176). Ovaj teorijski pristup pripovijedanju u kontekstu slikovnice odnosi se na proučavanje i analizu njezinih pripovjednih struktura, elemenata i tehnika.

Slikovnicu kao književnu vrstu odlikuje dvokomponentnost, budući da se sastoji od slike i teksta. Stoga je moguće da se ponekad krivo zaključuje kako se u njoj javlja više priča ili pripovjedi, o čemu autorica Narančić Kovač (2015: 5) govori ističući kako je „točno da se u slikovnici nalazi samo jedna priča, ali dva različita diskursa.“ Narančić Kovač (2015) također navodi tri karakteristična aspekta čitanja slikovnice. Prvi je aspekt prebacivanje čitateljske pozornosti tijekom čitanja između verbalnog i slikovnog sloja. Budući da se pozornost čitatelja ne može istodobno usmjeriti na oba diskursa čitanje slikovnice teče isprekidano prenošenjem čitateljeve pozornosti s jednog na drugi diskurs (Nodelman 1996 prema Narančić Kovač 2015). Drugi je aspekt interaktivnost koja se ogleda u tome što čitatelj bira redoslijed čitanja pojedinih sastavnica slike i teksta. „Tako čitatelji sami stvaraju slijed verbalnih znakova čime na osobit način postaju autori slikovnice.“ (Seelinger Trites 1994: 232 prema Narančić Kovač 2015: 65). Treći je aspekt opetovano, višekratno ili naknadno čitanje. Prvi put kada čitatelj pogleda sliku, uočava glavni događaj, a sa svakim narednim gledanjem otkriva nove detalje koji mu mogu privući pažnju. (Meek 1988: 13 prema Narančić Kovač 2015). Sva tri pojma objedinjuju se u semiotičkom pojmu transmedijacije, koja u prvi plan stavlja način na koji čitatelj razumije

slikovnicu. Sipe (1998: 102 prema Narančić Kovač 2015: 67) govori da „čitatelj interpretira tekst u odnosu na slike i slike u odnosu na tekst u potencijalno beskonačnom slijedu”.

Hameršak i Zima (2015: 172) ističu radove Perrya Nodelmana (2005) te Marije Nikolajeve i Carole Scott (2001) kao vrlo vrijedne u nastojanju da se pojasni semiotički pristup slikovnici. Pritom naglašavaju da „Nodelman u svojem radu povezuje pojmove čitatelja i recepcije s pojmovima ikoničke i simboličke reprezentacije.“ Prema njegovom tumačenju ikonički znak bi bio onaj koji posjeduje neka svojstva onoga što predstavlja, dok simbolički znak nije izravno povezan s označenim, već mu je značenje uvjetovano dogovornim kodom zajednice u kojoj nastaje. Autorice Nikolajeva i Scott (2001), nastavno na djelovanje Nodelmana, govore kako se „u kombinaciji ikoničkih (ilustracije) i konvencionalnih znakova (teksta ili naracije) u slikovnici stvara slikovničko značenje, koje počiva na napetosti između dviju različitih funkcija spomenutih vrsta znakova, te na suigri linearnosti konvencionalnih verbalnih znakova i na nelinearnosti vizualnih ikoničkih znakova.“ (Hameršak i Zima 2015: 172).

Sipe navodi „formalne aspekte i sastavnice slikovnice kao estetičkog objekta, te analizira značenjske aspekte fizičkih svojstava i sastavnica dizajna slikovnice, koje povezuje s vizualnom pismenošću i upozorava da u semiotičkome smislu svaki dio slikovnice funkcionira kao znak i potencijalno pridonosi značenju knjige.“ (Sipe 2001: 24 prema Narančić Kovač 2015: 56) .

U bezrječnim slikovnicama posebno je zanimljivo pratiti odnos narativa i slike, koja je u ovom slučaju i narativ sam te, kako Salisbury i Styles (2012) tvrde, mladi čitatelji sami kreiraju tekst, dok je ilustratorova uloga donekle redateljska i navodi čitatelja u željenom smjeru, dok je put kojim do cilja dolaze njihov vlastiti i sasvim individualan. Iako se čine jednostavnima zbog izostanka pisanoga teksta, ove slikovnice, posebice one najkvalitetnije u tom žanru, mogu biti vrlo slojevite i sofisticirane i odnos slike i riječi podižu na jednu sasvim novu razinu.

Odnos slike i teksta u slikovnici je kompleksan i Sipe (1998) u svom promišljanju navodi kako ga brojni teoretičari opisuju metaforama koje korijene vuku iz teorije glazbe, pa tako vezu između vizualnog i verbalnog imenuju kontrapunktom, antifonijom ili duetom. S druge strane neki taj odnos opisuju terminologijom iz svijeta znanosti, poput interferencije iz teorije valova, nastojeći tako opisati kako neka dva uzorka spojena stvaraju treći, sasvim novi uzorak. Pa ipak, on se sam odlučuje za termin „sinergija“ i opisuje odnos slike i teksta vodeći se njegovom definicijom kao pojave kada dva elementa svojim spajanjem rezultiraju stvaranjem učinka koji kao takav nadilazi zbroj njihovih pojedinačnih učinaka.

3. Rano učenje i teorije usvajanja stranog jezika

Kako navodi autorica Pavličević-Franić (2005: 39), „prema načinu učenja, jezici kojima čovjek govori dijele se na: jezike koji se usvajaju (najčešće materinski u ranome djetinjstvu); jezike koji se uče (svi ostali jezici naučeni poslije ranoga razvojnoga razdoblja).“ Pavličević-Franić (2005) nadalje opisuje razliku u načinu učenja, pa tako za materinski jezik navodi kako se radi o jeziku koji se usvaja spontano u neposrednom obiteljskom ili socijalnom okruženju te da on postaje dominantan jezik kojim osoba najbolje vlada. Učenje drugih jezika odvija se najčešće u institucijama, osmišljeno i planirano te u kasnijoj dobi.

Proučavanjem literature zaključuje se da se sintagma ranog učenja stranog jezika može interpretirati na više načina, no najčešće se odnosi na tri podskupine dobi djece na koju se učenje odnosi. Najmlađa dobna skupina, na engleskom poznata pod nazivom *Very Young Learners (VYL)*, odnosi se na djecu u dobi od 2 do 5 godina. Druga skupina su *Young Learners (YL)* koji su stari između 6 i 8 godina, kada se u većini zemalja Europe uvodi učenje nekog stranog jezika kao dio obrazovanja. Treća skupina *Older Young Learners (OYL)* obuhvaća djecu u dobi od 8 do 12 godina, kada se strani jezici počinju sustavnije učiti. Terminologija dolazi iz područja engleskog jezika, koji je i najzastupljeniji u ranom učenju.

Mnogi dokumenti Europske komisije navode prednosti ranog učenja stranog jezika te se za taj pristup zalažu od najranije dobi. Prema autorici Vrhovac i suradnicima (2019: 28), „Vijeće Europe (2001) potiče višejezični pristup učenju jezika i višejezično obrazovanje stavljajući naglasak na komunikacijsku kompetenciju kao glavni ishod u učenju jezika. *Zajednički referentni okvir* (Vijeće Europe 2001) naglašava da višejezični korisnik nema posebne odjeljke u umu u kojima su jezični sustavi strogo odvojeni, već se komunikacijska kompetencija ostvaruje u uvjetima u kojima su ti jezični sustavi u konstantnoj interakciji i određenom suodnosu.“

Brojni stručnjaci s područja lingvistike mišljenja su da je mnogo dobrobiti za djecu koja rano počnu učiti strani jezik. „U nekim su istraživanjima došli do spoznaja da će djeca ako započnu učiti drugi jezik prije šeste godine života usvojiti taj jezik bez stranog akcenta.“ (Prebeg-Vilke 1991: 76). Na ovaj način djeca postižu izgovor blizak onom kakav imaju izvorni govornici nekog jezika, jer „mala djeca, čiji sustav izgovora u materinskom jeziku još nije stabiliziran i koja mogu crpiti iz cjelokupnog fonda glasova što postoje u ljudskom govoru, s lakoćom će oponašati sve glasove koje im ponudite.“ (Prebeg-Vilke 1991: 184). Ista autorica navodi i kako „dob prvog susreta govornika s drugim jezikom utječe ne samo na sposobnost

izgovora nego i na sposobnost usvajanja sintakse, vokabulara i sposobnosti razumijevanja slušanjem.“ (Prebeg-Vilke 1991: 76). Osobine djece potiču izuzetnu sposobnost u procesu učenja stranog jezika, ako im se to na pravilan način omogući. Kako autor Johnstone (2019: 18) tvrdi, djeca posjeduju sposobnost implicitnog razvijanja više od jednog materinskog jezika u ranim godinama, pod uvjetom da su izložena dovoljnoj količini interakcije u prirodnim svakodnevnim uvjetima u okruženju doma, obitelji i zajednice. Silić (2007: 13) navodi kako „djeca imaju želju za komunikacijom i istraživanjem, razumiju stvaralačku uporabu jezika, razumiju govorne izričaje i spontani su u komunikaciji od rođenja.“

U procesu učenja stranog jezika nije dovoljno postići samo jezične kompetencije; jednako je važno upoznati nove kulture i tako se približiti svijetu bez granica. Carroli (2010) navodi da izlaganje literaturi na stranom jeziku smanjuje rizik od predstavljanja zastarjelih, stereotipnih, jednodimenzionalnih ili pojednostavljenih pogleda na jezik, kulturu i zemlju koja se proučava u ograničenom pogledu kroz udžbenike i medije.

Sve ovo su razlozi za što ranije izlaganje djece stranim jezicima i stvaranje poticajnog okružja za usvajanje nematerinskog jezika u najranijoj dobi, posebno u odgojno-obrazovnim ustanovama u kojima se provode integrirani programi ranog učenja jezika uz stručno vođenje dodatno educiranih odgajatelja. Prema autorici Rich (2019), s obzirom na trajnu i doživotnu prirodu profesionalnog razvoja učitelja/odgajatelja, važno je primijeniti pedagoške pristupe koji im pomažu da se kontinuirano stručno usavršavaju izvan formalnih oblika obrazovanja. Stoga je bitno osigurati da inicijative podrške ne budu usmjerene samo na njihovo osnaživanje novim znanjima i vještinama, već i na upoznavanje s resursima i strategijama koje im omogućuju nastavak učenja i nakon završetka formalne edukacije.

Teorije o usvajanju stranih jezika često se podudaraju s onima o usvajanju materinskog jezika, jer brojni znanstvenici navode kako se ovladavanje stranim jezikom i usvajanje osnova materinskog odvijaju na gotovo identičan način. Kako to autor Knežević (2015) objašnjava, neki teoretičari u analizi utjecaja na učenje jezika primat daju osobnim karakteristikama djeteta, drugi proučavaju ulogu prostorno-materijalnog okruženja, dok treći proces ranog usvajanja stranog jezika promatraju kroz prizmu u kojoj su integrirane djetetove individualne osobine i okolinski čimbenici.

Bihevoristi smatraju kako svako učenje, pa tako i ono koje se odnosi na usvajanje stranog jezika, prolazi kroz proces stvaranja navike i da sukladno tome djeca obrasce stečene u procesu usvajanja materinskog jezika prenose i na novi, strani jezik. „Učenici primaju lingvistički unos informacija od strane drugog govornika koji se nalazi u okruženju. Oni u istom trenutku primaju i pozitivni poticaj za ispravno ponavljanje i imitaciju, a kao rezultat formira

se navika.“ (Lightbown i Spada 1997 prema Knežević 2015: 427). Nasuprot tome Chomsky i predstavnici nativističke teorije tvrde da „u djece postoji specifična kognitivna i urođena sposobnost zahvaljujući kojoj uspješno usvajaju apstraktan simbolički sustav kao što je jezik, a to onda omogućuje i nastanak govora.“ (Pavličević-Franić 2005: 40). Suvremenija teorija o usvajanju stranog jezika jest kognitivna i drži da se jezik uči usvajanjem pravila više nego stvaranjem navika, ističe važnost individualiziranog pristupa, deduktivnog ili induktivnog učenja gramatike, čitanje i pisanje po važnosti izjednačava s govorom i slušanjem, greške vidi kao priliku za učenje i bitnom smatra učiteljevu visoku razinu poznavanja jezika. (Knežević 2015). Socijalna teorija učenja jezika objašnjava kao proces unutar društvenog konteksta u kojem je dijete motivirano primarnom željom za komunikacijom s okolinom, a čimbenici iz okoline imaju vrlo važnu ulogu u djetetovu usvajanju jezika. (Pavličević-Franić 2005).

Prema Knežević (2015), znanstvenik Stephen Krashen (1981) razvija svoju vlastitu teoriju u kojoj spaja rezultate istraživanja u različitim oblastima i ističe kako djeca jezik usvajaju kada su izložena takozvanom „razumljivom jeziku“ koji je u trenutku izlaganja na stupnju višem od njihove trenutne razine jezičnog znanja, što se podudara s učenjem Leva Vygotskog o zoni proksimalnog razvoja koja predstavlja udaljenost između razine stvarnoga razvoja djeteta određene neovisnim rješavanjem problema i razine potencijalnoga razvoja određene rješavanjem problema pod vodstvom odraslih ili u suradnji sa sposobnijim vršnjacima.

Autorica Silić (2022) navodi kako nikada prilike za razvoj djece nisu tako povoljne kao u ranom djetinjstvu i predškolskoj dobi. Razumijevanje i prihvaćanje raznolikosti najbolje se razvijaju u određenim okruženjima i jezicima, osobito u situacijama gdje se koriste i razgovaraju više jezika unutar dječje zajednice, a kultura i poštovanje različitosti formiraju se od ranog djetinjstva unutar specifičnog kulturnog konteksta kroz interakciju s drugima. Iz ovog razloga bitno je osigurati optimalne uvjete za odgoj i obrazovanje djece od najranije dobi, kako materijalne, socijalne, vremenske, tako i one kadrovske.

3.1. Suvremene metode u ranom učenju stranog jezika

Teorijska polazišta skreću pozornost na važnost adekvatnog odabira metoda rada u programima ranog učenja stranih jezika u ranoj i predškolskoj dobi. Zbog posebnosti načina na koji djeca u ovoj dobi uče, tvorci suvremenih metoda moraju biti dobri poznavatelji predškolske pedagogije i razvojne psihologije i usklađivati ih s najnovijim znanstvenim spoznajama na tim područjima. Kako navodi autorica Silić (2007: 13), „na sličan način na koji djeca uče o svijetu

koji ih okružuje djeca uče i jezik.“. Kako djeca u ovoj dobi uče istraživanjem, aktivnim sudjelovanjem i eksperimentiranjem, bitno je naglasiti ulogu socijalnog i materijalnog okruženja u ovom procesu prirodnog učenja.

Prije svega važna je afektivna povezanost djeteta s osobama iz neposrednog okruženja, koja ujedno predstavlja i „pojavu afektivne dvosmjerne komunikacije u kojoj dijete aktivno traži kontakt, razvija složene sisteme signalizacije i potkrepljuje ona ponašanja odrasloga koja osiguravaju djetetov razvoj.“ (Ivić 1978 prema Silić 2007: 17). Dijete prati izraze lica, geste i pogled, tako da se afektivna komunikacija zasniva na ekspresiji. S druge strane semiotička komunikacija zasniva se na denotaciji i gradi sisteme značenja i razna semiotička sredstva za njihovo izražavanje. (Silić 2007). Kroz praktično-situacijsku komunikaciju razmjenjuju se poruke u okolini i kontaktu s drugim ljudima. Sva ova polazišta navode na važnost povezivanja komunikacije s iskustvom u neposrednom okruženju i stvaranje uvjeta za svojevrsni simultani prijevod situacija u prirodnom okruženju. Dječji vrtići su zbog svog načina funkcioniranja i koncepta stvaranja okruženja bliskog onom kakvo djeca imaju u obiteljskom domu, idealno mjesto za korištenje situacijskog pristupa učenju stranog jezika, koji djeci pruža mogućnost da u svakodnevnim rutinskim i poznatim situacijama jezične sadržaje povezuju s iskustvom i potom postupno dolazi do „oslobađanja riječi od neposredna konteksta i praktičnih radnji, odnosno njihova pretvaranja u elemente samostalnih kodova“. Na ovaj način pruža im se i prilika za „praktičnosituacijsku komunikaciju“ s odraslima i vršnjacima, te „mogućnost spontane i motivirane igre u kojoj dolaze do iskustava bitnih za uspješno učenje.“, (Silić 2007: 24).

Igra je osnovni način učenje djeteta, pa je bitno imati ovo na umu i kada se planiraju aktivnosti učenja stranog jezika. Autorica Pavličević-Franić (2005: 76) navodi kako „igra, kao djeci imanentna aktivnost, praćena je zadovoljstvom i osjećajem ugode, ispunjena je ritmom i harmonijom, što olakšava usvajanje veće količine informacija u kraćem vremenu a uz manji zamor.“ U predškolskom odgoju razlikujemo samoorganiziranu dječju igru i igru pod vodstvom odgajatelja. Potonja se temelji na ulozi odgajatelja kao promatrača i organizatora, koji prateći interese djece priprema raznovrsne materijale kao poticaje za aktivnosti kroz koje djeca uče i istražuju. Ovaj se pristup u učenju stranog jezika primjenjuje tako da odgajatelj započinje igru i postupno je prepušta djeci, potom se povlači i poslije ponovno uključuje, ako procijeni da je potrebno. Pritom nudi poticaje koji djeci moraju biti relevantni i zanimljivi, da bi zadržali njihov interes i potakli međuvršnjačku interakciju. Ovakav način Mourão (2014) naziva *the play spiral* ili ‘spiralom igre’, jer se izmjenjuje igra pod vodstvom odgajatelja i igra pod vodstvom djece.

Takva igra zatim vodi do vježbanja, ponavljanja i, u konačnici, ovladavanja riječima materinskoga ili stranog jezika.

Posebno učinkovite metode učenja u najranijoj dobi su one koje uključuju senzorno i motoričko djelovanje, pa tako sve aktivnosti s takozvanim *Total Physical Response* pristupom predstavljaju vrijedan način za povezivanje jezičnih sadržaja s pokretom i tako omogućuju prirodno i spontano učenje djeteta. U integriranim programima ranog učenja stranog jezika posebno su važne svakodnevne životno-praktične situacije kao zanimljiv izvor učenja djece u interakciji i komunikaciji s odraslima i vršnjacima u skupini.

Humanistički pristup odgoju i obrazovanju podrazumijeva usmjerenost na dijete, pa je projektno planiranje oblik rada koji djeci pruža samostalno otkrivanje svijeta oko sebe i učenje. U kontekstu učenja stranog jezika, iako odgajatelj planira i priprema poticaje za aktivnosti, djeca svojim interesima i idejama projekt pokreću. Ovakav način rada pruža djetetu priliku dublje uroniti u istraživanje i u aktivnostima se zadržati koliko samo želi i treba, a zadatak odgajatelja je odabrati specifične sadržaje i jezične vještine koji će se usvajati ili razvijati tijekom projektnog rada. Metoda učenja kroz projekte usmjerena je na proces, ali također ima i rezultat ili autentičan krajnji proizvod koji djeca mogu dijeliti s vršnjacima. (Arnold, Bradshaw i Gregson 2019).

U novije vrijeme popularan pristup učenju stranog jezika je CLIL (*Content and Language Integrated Learning*). CLIL je dvojno fokusiran obrazovni pristup, koji podrazumijeva poučavanje određenog sadržaja na dodatnom jeziku. U školskom načinu rada to znači da se pojedini predmeti određeni broj sati poučavaju na stranom jeziku, dok u vrtićkom okruženju pratimo ideju integriranog učenja i veliki dio aktivnosti pratimo na stranom jeziku. Kako navodi Marsh (2016), za razliku od tradicionalnih strategija podučavanja jezika, CLIL promiče obrazovanje kroz konstrukciju, a ne kroz poduku i teži tečnosti, a ne točnosti. Ova metoda u prvi plan stavlja izloženost djece jeziku i kao takva potiče stvaranje pozitivnih stavova prema učenju, jer se ne ispravlja svaka greška, nego se djecu ohrabruje da nastave govoriti i tako upoznaju jezik, ali i da se dobro osjećaju zbog svojih komunikacijskih kompetencija.

Autorica Carroli (2010) naglašava da je obrazovanjem iz književnosti na drugom jeziku ključno primijeniti pedagoške prakse i diskurse koji mogu izvući postojeće sposobnosti učenika, ali i potaknuti razvoj novih kompetencija tijekom procesa učenja. Yanase (2020) navodi da zajedničko čitanje knjiga i slikovnica može biti moćan alat u procesu sukonstrukcije znanja kod djece bilo koje dobi, kao i neki drugi oblici izlaganja pričama poput pripovijedanja, filmova, pjesama i kratkih tekstova, a ove aktivnosti se mogu provoditi u različitim okruženjima, kako u vrtiću, tako i kod kuće.

U suvremenom digitalnom dobu ne možemo zanemariti rastući upliv informacijsko-komunikacijske tehnologije u sva područja života, pa tako i odgojno-obrazovno. Digitalna kompetencija jedna je od osam kompetencija za cjeloživotno učenje koje su uključene u Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (MZO 2015). „Budući da su mediji sastavni dio djetinjstva te utječu na oblikovanje misli i stavova, danas se govori o takozvanom medijskom djetinjstvu. Pri učenju stranog jezika u vrtićkoj dobi najvažnije je omogućiti djeci što više situacija u kojima će slušati komunikaciju na stranome jeziku te situacija u kojima se od djece zahtijeva komunikacija na stranome jeziku.“ (Devčić i Fišer 2023: 119). Silić (2007) je provela istraživanje o utjecaju okruženja, pa i upotrebe medija, na način učenja stranoga (engleskoga) jezika i došla do zaključka da okruženje kao „treći odgajatelj“ ima iznimno važnu ulogu u procesu učenja te da djeca slušajući kvalitetne zvučne i video zapise oponašaju izgovor koji čuju. „Na temelju odgledanoga sadržaja i razgovora o njemu djeca mogu bogatiti rječnik materinskoga jezika, mogu učiti riječi stranog jezika, stjecati znanja o kulturnim raznolikostima i razgovarati o osjećajima koje je sadržaj u njima pobudio.“ (Devčić i Fišer 2023: 119). Iz ovoga je vidljivo da su dobrobiti korištenja multimedije višestruki, no uloga odgajatelja, odnosno osobe odgovorne za proces učenja djece, vrlo je odgovorna, budući da sve poticaje treba pažljivo odabirati i kritički promišljati na koji način doprinose procesu učenja djece. „Budući da djeca uče oponašanjem, strani jezik mogu usvojiti s pomoću raznih zvučnih i videozapisa. Preko zvučnog zapisa lakše usvajaju izgovor, a pomoću dobro osmišljenog multimedijuskog dizajna mogu lakše povezati izraz i značenje riječi.“ (Devčić i Fišer 2023: 120). Iako korisni, multimedijски sadržaji predstavljaju samo mali dio široke palete poticaja za govorno-jezične aktivnosti i tako u radu s djecom trebaju i biti korišteni, pažljivo dozirani, kritički odabrani i iskorišteni za daljnji razvoj raznovrsnih aktivnosti.

4. Slikovnica u ranom učenju stranog jezika

Autori Ellis, Brewster i Girard (1991) govore o pripovijedanju kao jednom od najmoćnijih komunikacijskih sredstava koje su članovi društva od pamtivijeka koristili za međusobno sporazumijevanje i prenošenje važnih znanja među generacijama. Stvaranjem ugodnog okružja u kojem je pripovijedanje, pa tako i čitanje dio rituala koji djeca povezuju s pozitivnim emocionalnim stanjima pruža im utočište u trenutku uživanja u priči, ali i potiču kasniji razvoj ljubavi prema čitanju i književnosti, kao i umjetnosti općenito. Prema autorima Naji, Subramaniam i White (2019), u ranom učenju stranog jezika ponekad nije prioritet duboko ulaziti u sadržaj same priče, koliko je važno djecu potaknuti na aktivno sudjelovanje u čitanju, pri čemu je pristup usmjeren na tekst način na koji je pozornost usmjerena na same riječi, bilo

da su na papiru ili u digitalnom obliku. Cilj ovakvog pristupa književnosti jest djeci omogućiti otkrivanje teksta pažljivim i sustavnim čitanjem, a ta otkrića postaju katalizatori za daljnju interpretaciju teksta. U ovom pristupu lingvističko objašnjenje i opis dolaze prije interpretacije, no kako su se djeca angažirala u bavljenju tekstem, tako se u idućem koraku mogu baviti ne samo površinskom semantikom, već i dubljim temeljnim pojmovima.

Uobičajen razlog za ustručavanje oko uvođenja književnosti ili slikovnice u odgojno-obrazovni proces prema autorici Narančić Kovač (2018) je bojazan da su tekstovi odviše složeni i da nisu razvojno primjereni, osobito za djecu u vrlo ranim fazama učenja stranog jezika, što je često odraz nedovoljnog poznavanja postojeće izvorne produkcije dječje književnosti i slikovnica u kulturama čije se jezike poučava. I zaista u praksi je to česta prepreka, jer su mnoga djela namijenjena izvornim govornicima sadržajno jednostavna, ali jezično ipak složena za djecu predškolske dobi. No niti tada ne treba zazirati od upotrebe slikovnice, jer se ovom problemu može doskočiti jednostavno polazeći od pretpostavke da je i samo izlaganje djece umjetničkom doživljaju čitanja slikovnice dovoljno samo po sebi vrijedno iskustvo ili se odlučiti na pripovijedanje i prepričavanje samog sadržaja slikovnice prateći i dalje likovni segment. Kako navode autori Naji, Subramaniam i White (2019), jezik književnih tekstova zapravo može poslužiti kao izvrstan model za upotrebu jezika jer često izražava značenje na dubok, vješt i višeslojan način. Međusobni odnos slike i riječi toliko specifičan za slikovnicu čini je idealnim dodatkom u lepezi metoda rada s djecom koja uče neki strani jezik. Slikovnice s tekstom u rimi, ponavljajućim elementima ili one s jednostavnim tekstom pružaju priliku za prirodno učenje jezika. Prema autorici Bland (2019), slikovnica je artefakt bogat značenjem i mogućnostima dijaloga i predstavlja idealan materijal za učenje stranog jezika. Sve više stručnjaka koji rade na području učenja engleskog jezika potiču učitelje/odgajatelje da odabiru slikovnice sa složenom dinamikom odnosa slike i riječi, kako bi potakli učenike da razmišljaju i popunjavaju praznine između slika i riječi. Složenije jezične strukture mogu biti prihvatljive i za mlađu djecu, jer, kako navode autorice Narančić i Lauš (2011: 224), „učenici se u ranom učenju engleskoga jezika pri čitanju i razumijevanju teksta prije svega rukovode tipom diskursa te dosljedno pridružuju prošla vremena naraciji, a sadašnja opisu. Stoga nastavne materijale za rano učenje engleskoga jezika nije potrebno simplificirati na razini glagolskih vremena niti je prošle glagolske oblike uputno izbacivati iz nastavnih materijala za tu dobnu skupinu.“

Reese i Riordan (2018) osvrću se na utjecaj slikovnica na razvoj ranog razvoja govorno-jezičnih sposobnosti u fazi prije razvoja početne pismenosti, odnosno razvoj usmenih jezičnih vještina koje ne zahtijevaju razumijevanje pisanog teksta. Ove vještine odnose se na sposobnost djece da razumiju i izgovore riječ (receptivni i ekspresivni vokabular), rečničnu strukturu

(sintaksu) i priče, odnosno njihovo razumijevanje i pripovijedanje, kao i dječju svijest o zvukovima izgovorene riječi (fonološka svjesnost). Kako Gressnich (2018) navodi, jezična analiza slikovnica posebno je vrijedna zbog toga što bitno doprinosi razumijevanju uloge slikovnice i intrigantne veze njezina korištenja i razvoja mentalnih procesa u djetinjstvu, posebno u usvajanju jezika. Ovo je područje kompleksno i široko i može se savladati jedino interdisciplinarnim pristupom. Autori Hadaway i Young (2018) govore o višejezičnoj slikovnici kao djelu koje govorno-jezični razvoj djece podržava na više načina i to tako da im omogućuje prijenos čitalačkih vještina i koncepata s jednog jezika, koji su već savladali, na drugi, koji tek usvajaju. Potiču ponovno čitanje istog teksta na stranom jeziku, što djeci olakšava razumijevanje i povezivanje novih pojmova na stranom jeziku s poznatima na materinskom, čime uspoređuju svojstva jezika i teksta, njihove sličnosti i razlike te razvijaju metajezične sposobnosti i uočavanje razlika u obilježjima i strukturi raznih jezika.

Govoreći o ulozi slikovnice u ranom učenju stranoga (engleskoga) jezika Mourão (2016) navodi sintagmu *real picture books* (stvarne slikovnice) i pojašnjava kako pridjev „stvarne“ pobliže opisuje upotrebu slikovnica na autentičan način, odnosno da riječi u njima (ako ih uopće ima, jer i bezrječne slikovnice imaju svoje mjesto u radu s djecom u programima učenja stranog jezika) nisu prilagođavane niti na bilo koji način izmijenjene u svrhu posebnog korištenja za potrebe učenja stranog jezika. Koristi ih se na njihov izvoran i autentičan način, kako bismo to činili na materinskom jeziku. Isto tako ističe kako se i ilustracije, koje su likovni umjetnici oblikovali na svoj poseban kreativan način, ne stavljaju u službu učenja stranog jezika, niti robuju okvirima, već su autentične i vjerne umjetničkoj slobodi izražavanja. Ovim pristupom slikovnice se koriste za učenje jezika na kolateralan način, dok je primarni cilj izlaganje djece umjetnosti i jeziku. Autorica Hestetræet (2019) mišljenja je da upotreba slikovnica potiče interakciju između slika i riječi, učitelja i učenika te među samim učenicima, nadahnjujući dječju maštu. Kako jezik slikovnica često obiluje frazama i ponavljajućim dijelovima teksta, učestalim čitanjem djeca imaju priliku riječi usvajati, znanje dodatno utvrđivati i u konačnici opetovanom upotrebom u interakciji postupno bogatiti rječnik.

Monografija *The Routledge Companion to Picturebooks* (2018) donosi zanimljiv osvrt autora Kümmerling-Meibauer i Meibauera na *early concept books*, odnosno slikovnice namijenjene vrlo maloj djeci, koje za cilj imaju pomoći im u učenju osnovnih pojmova na jednostavan i vizualno privlačan način fokusirajući se na boje, oblike, brojeve i slova. Nadalje, *concept books* se također fokusiraju na edukaciju, ali obrađuju složenije pojmove i mogu biti namijenjene nešto starijoj djeci, a teme i ideje su im nešto složenije (suprotnosti, vremenski pojmovi, društveni i emocionalni koncepti, priroda). Ova vrsta slikovnica pogodna je za učenje

osnovnih pojmova na stranim jezicima, jer su ilustracije plošne, dvodimenzionalne i na razini simbola, tako da pomažu djeci primijeniti slike za dekodiranje sličnih predmeta iz neposredne okoline. Na istu temu autorica Rémi (2018) nadovezuje svoj osvrt na *wimmelbook* (*Wimmelbuch*), svojevrsnu bezrječnu slikovnicu, koja se od uobičajenog predstavnika te vrste razlikuje bogatim i detaljnim ilustracijama, koje potiču djecu na interaktivnost, razvijanje vještina opažanja i razvoja govora, kako na materinskom, tako i na stranom jeziku. Ističe kako znanstvenici cijene ove vrste slikovnica kao alate u poticajnim aktivnostima kognitivnog i jezičnog razvoja, usvajanja jezika i poticanja rane pismenosti, ali i kao dijagnostički instrument za procjenu razvojnog statusa djeteta i kao vrijedan alat u govorno-jezičnim terapijama za djecu s teškoćama u razvoju. Kako autorica Litaudon (2018) ističe, slovarice i rječnici na stranom jeziku vrijedan su poticaj za razvoj govora. Ove knjige ne robuju didaktičkim propisima i zasnivaju se na bogatim ilustracijama povezanim sa slovom, ponekad riječju ili kratkim tekstom, te su često poticaj za jednostavne jezične aktivnosti. Litaudon navodi da pomažu djeci u razvoju predčitačkih vještina i prepoznavanju slova, ali i u uočavanju različitosti u grafemima koji se koriste za pisanje u njihovom materinskom jeziku i na stranom. Digitalne slikovnice novi su suvremeni medij, čija multimodalnost znači da je razumijevanje priče djeci omogućeno različitim kanalima, a ti su kanali često pristupačniji onima koji nerado čitaju tiskane knjige. (Naji, Subramaniam i White 2019).

Čudina-Obradović (2003) navodi da je čitanje neophodno u predškolskoj dobi i da dijete ima velike mogućnosti prilikom korištenja knjiga, odnosno slikovnica. Raznovrsnim aktivnostima kao što je čitanje slikovnica s roditeljima i odgojiteljima, slušanje priča, rasprava tijekom i nakon čitanja priče te rasprava o ilustracijama potiče se cjeloviti razvoj djeteta i pozitivna emocionalna stanja. U kontekstu učenja stranog jezika dijete na ovaj način u ugodnom ozračju povezuje pozitivna iskustva čitanja slikovnice s osjećajem sigurnosti, ali i likovne elemente s rječnikom, pa tako Nikolajeva (2018) navodi da interakcija između ilustracija i riječi u slikovnicama može biti alat s pomoću kojeg djeca mogu shvatiti ljudske emocije kroz fiktivne likove. Na ovaj način djeca proširuju vokabular na stranom jeziku bez potrebe prevođenja teksta na materinski. Prema autorima Naji, Subramaniam i White (2019), riječi u književnim tekstovima često nose kulturne i emocionalne asocijacije uz svoja doslovna ili denotativna značenja. Konotacije riječi postaju barem jednako važne, ako ne i važnije od njihovih denotativnih značenja. Stilske figure poput usporedbi i metafora također se koriste kako bi potaknule čitatelje da izađu izvan doslovnog značenja riječi i stvore nove veze između ideja, predmeta i osjećaja.

Nodelman (1996) govori o tome kako riječi mijenjaju slike, a slike mijenjaju riječi i u procesu usvajanja stranog jezika ova je igra i interakcija izuzetno važna, kako bi djetetu omogućila spontano učenje bez pritiska i sa svakim opetovanim čitanjem spoznaja je cjelovitija i bogatija. Djeca obično razumiju više od onoga što mogu verbalno izraziti, i ako je čitanje slikovnice dobro usmjereno i zabavno, nove jezične elemente stranog jezika, koje ona sadrži, obično žele naučiti vlastitim tempom. Za razliku od odraslih, djeca uče na specifičan način i nemaju potrebu potpuno razumjeti cijeli tekst, već za okvir uzmu riječi koje su im poznate, a ostatak nadopunjavaju iz vizualnog dijela slikovnice i konteksta, ali i iz govora tijela posrednika u čitanju, njegovih gesti, mimike i intonacije.

4.1. Provedena istraživanja

Većina istraživanja provedenih na temu upotrebe slikovnice u ranom učenju stranog jezika odnosi se na engleski jezik, koji je i najviše zastupljen u ranom učenju, te ima razvijenu mrežu institucija i pojedinaca koji se poučavanjem engleskoga bave. Pa ipak, većina spoznaja je primjenjiva i na učenje bilo kojeg drugog stranog jezika, jer se principi i metode učenja jezika malo razlikuju. Značajan uvid u istraživanja uloge slikovnice u ranom učenju stranog jezika pruža zbornik konferencije *Picture Books and Young Learners of English* održane u Münchenu 2006. godine. Urednice zbornika Enever i Schmid-Schönbein (2006) odabrale su i predstavile po sedam istraživanja iz dvije sekcije, od kojih se jedna bavila istraživanjem uloge slikovnice u ranom učenju stranog jezika, dok je druga za predmet interesa imala profesionalne perspektive učitelja (odgajatelja) u tom procesu. Zbornik uključuje empirijska istraživanja, kao i teorijske rasprave vezane za slikovnice i njihov potencijal u kontekstu učenja stranog jezika.

Dječja recepcija slikovnice uvijek je aktualan predmet istraživanja, jer se u suvremenom svijetu sve brzo mijenja, pa tako i način na koji djeca spoznaju svijet oko sebe. Autorica Linse (2006) proučila je recepciju slikovnica s predvidivim i repetitivnim tekstom, kako bi istražila koje su točno slikovnice najpogodnije za rad s djecom vrlo rane dobi i na samom početku učenja stranog jezika. Klippel (2006) istražuje ulogu slikovnice u poticanju umjetničke pismenosti, zalažući se za širu perspektivu u pogledu na to što pismenost jest, te je zaključila kako je za poticanje stvarne pismenosti djece potrebno imati tri presudna čimbenika, a to su kvalitetne slikovnice, entuzijastične i kompetentne učitelje koji će se potruditi donijeti u učionicu iskustvo slikovnice, te kurikulume koji nisu strogo tehnički i fokusirani na formu i produkte učenja, već na proces i dobrobiti za djecu. Autorica Lugossy (2006) predstavila je svoje empirijsko istraživanje pristupa interaktivnom čitanju slikovnice odabravši četvero profesionalaca potpuno različitih jezičnih kompetencija i usporedila njihova iskustva u uvođenju slikovnice u nastavu jezika u osnovnoj školi tako da je svaka imala istih dvadeset slikovnica za podijeliti s djecom.

Tijekom godine dana studije došla je do vrijednih podataka o recepciji slikovnice među djecom, te generalnog zaključka da većina učitelja ne bi samostalno donijela odluku o korištenju nekih složenijih slikovnica, no čak i one teže su djeca dobro primila, u njima uživala i obogatila vokabular. Autorica Arizpe (2006) istraživala je dječje „čitanje slika“ i propitivala kako djeca razumiju narativ putem slika kada se suoče s kompleksnim slikovnicama, specifične vještine djeca koriste u tumačenju vizualnih tekstova, te kako najbolje mogu artikulirati svoj odgovor na pročitane slikovnice i koja je uloga pisanih tekstova u shvaćanju slika želeći se fokusirati na afektivnu dimenziju slikovnice.

Kompetencije odgajatelja za odabir razvojno primjerenih i umjetnički vrijednih slikovnica za rad s djecom u programima ranog učenja stranoga jezika još je jedno aktualno pitanje koje privlači pozornost znanstvenika, jer djeca u predškolskoj dobi još ne čitaju samostalno i trebaju posrednika. Samo educiran, motiviran i osviješten odgajatelj može djeci slikovnicu približiti na adekvatan način. Read (2006) navodi da mnogi učitelji engleskog jezika žarko žele koristiti slikovnicu, no njihova razina poznavanja jezika sprječava ih u spontanoj interakciji u aktivnosti čitanja djeci. Isto tako naglašava da postoje tehnike i metode kojima se može ovakva prepreka ublažiti, pa je potrebno raditi na stručnom usavršavanju provoditelja programa ranog učenja jezika. U suvremenim istraživanjima znanstvenici nastoje istražiti načine učinkovitog prilagođavanja sadržaja slikovnica, te moguće metode rada i primjene raznovrsnih pripovjednih tehnika u radu s djecom. Postavljaju se pitanja o tome što učitelji smatraju najvećim izazovima u radu s djecom kada uvode slikovnicu, kako osmišljavaju poticajno okruženje za čitanje, te kako prilagođavaju planirane sadržaje interesima djece te kakva je uloga roditelja u ovom procesu. Istraživanja koja se bave ulogom, kompetencijama i perspektivama profesionalaca u programima ranog učenja jezika, koja propituju njihove stavove u odnosu na upotrebu slikovnice, kompetencije za odabir kvalitetnih sadržaja, razumijevanje teorije koja iza čitave priče o slikovnici stoji, te shvaćanje dobrobiti koje djeca imaju od izlaganja umjetničkom doživljaju slikovnice vrijedan su izvor spoznaja za planiranje budućih djelovanja u profesionalnom razvoju odgajatelja.

Suvremeni pristupi ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju ističu partnerstvo s roditeljima kao jedan od najbitnijih dijelova kurikuluma. Autorica Mourão (2006) provela je istraživački projekt u kojem se djeci omogućilo da posuđuju slikovnice iz vrtića, nose ih kući i s roditeljima čitaju u drugačijem kontekstu u kojem dijete više nije u skupini s preko 20 ostale djece, već u individualnoj interakciji s odraslom osobom od koje može tražiti da opetovano čita priču ili njezine dijelove kako pojedinom djetetu odgovara, te ih potakla na spontano

prepričavanje, bilo na engleskom ili na materinskom jeziku. U ovom trokutu suradnje svi su sudionici izrazili zadovoljstvo i istaknuli brojne dobrobiti projekta.

Istraživanja nešto novijeg datuma bave se propitivanjem pristupa slikovnici, njezine hibridnosti, ideološke vrijednosti i kanona. Osvrću i na problematiku istraživanu ranije poput različitih vrsta slikovnica, no bave se i proučavanjem onih koje se razvijaju u novije vrijeme i njihovim inovativnim formatima, postmodernističkom slikovnicom te *crossover* slikovnicom kao žanrom za sve generacije. Recentna istraživanja donose i tekstove o poeziji u slikovnici, stavljaju slikovnicu u korelaciju s ostalim oblicima umjetnosti poput fotografije, filma i stripa, analiziraju procese adaptacije bajki i velikih djela svjetske književnosti. Suvremena promišljanja o slikovnici u fokus stavljaju i problem edukacije autora, potrebu formalnog obrazovanja ilustratora u umjetničkim školama, preko diplomskih do postdoktorskih studija, promatra slikovnicu u kontekstu razvojne psihologije, kognitivne znanosti, lingvistike, naratološkog i multimodalnog pristupa.

U zborniku *The Routledge Companion to Picturebooks* (2018) nalaze se mnogi radovi izravno ili neizravno vezani za ulogu slikovnice u ranom učenju stranog jezika. Osim što većina slikovnica zbog svoje likovne dimenzije može biti prilagođena potrebama provođenja aktivnosti u programima ranog učenja stranog jezika, aspekti slikovnice koji se odnose na međuodnos riječi i slike, suvremene oblike i nove medije u kojima se slikovnica danas pojavljuje, dječju recepciju i utjecaj slikovnice za cjeloviti razvoj djeteta čine ove tekstove i te kako relevantnima za ovo uže područje primjene slikovnice.

Glavni elementi slikovnice – riječ i slika – mijenjali su se tijekom desetljeća i moramo dovesti u pitanje povijesnost, predvidljivost i funkciju odnosa slika-tekst u našem suvremenom kontekstu. S ovom promjenom dolazi i pogled na slikovnicu u novom formatu, obogaćenu dodatnim stimulirajućim poticajima kojima je dijete izloženo u obliku taktilnog iskustva, interaktivnog elementa i mogućnosti doticaja s implicitnim čitateljem bez posredovanja odrasle osobe. Autorica Op de Beeck (2018) propituje pogled na slikovnicu ovisno o generacijskoj pripadnosti onoga koji je proučava te razlikuje predmilenijsku generaciju, kojoj sama pripada, od one koja odrasta u novom tisućljeću i smatra da se doživljaj slikovnice između ove dvije skupine bitno razlikuje zbog velikih i brzih promjena tijekom posljednjih par desetljeća informacijsko-komunikacijske tehnološke revolucije koja za posljedicu ima digitalizaciju svih sadržaja, pa tako i slikovnice. S novim tisućljećem mijenja se i način na koji djeca percipiraju svoje okruženje. Nove generacije odrastaju u digitalnom svijetu i uloga odraslih je pomoći im da digitalne alate koriste odgovorno i kao sredstvo učenja i otkrivanja, a ne samo zabave. Digitalne slikovnice analiziraju Al-Yagout i Nikolajeva (2018) i navode kako je znanstvenicima

najprirodniji način proučavanja dječje književnosti korištenjem tradicionalne dobro razvijene teorija pristupa slikovnici i dječjoj književnosti, no proširena multimodalnost aplikacija za čitanje slikovnica i njihovi potpuno novi načini izvođenja i interaktivnost čine konvencionalne pristupe nedovoljnima. Osim razvoja novog terminološkog okvira, znanstvenici u novim pristupima slikovnici služe se semiotikom, naratološkom teorijom, teorijom adaptacije, teorijom filma i videoigara, teorijom izvedbe i hiperteksta, a svaki pokušaj proučavanja aplikacija neizbježno mora biti interdisciplinaran. Kako navodi Veryeri Alaca (2018), igračke i knjige za osobe s invaliditetom opsežno istražuju mogućnosti materijalnosti, autori rado eksperimentiraju i različiti novi mediji omogućuju kontinuirano bogaćenje slikovnice. Dodatni elementi u slikovnicama omogućuju gledatelju organiziranje i igru sadržajem putem lutaka za prste, naljepnica, magneti, holograma, slagalica, sklopivih konstrukcija za origami koje se mogu ukloniti ili ogledala izrađenih od aluminijske folije za stvaranje reflektirajućih slika. Autorica Druker (2018) proučava neke nove pristupe likovnom oblikovanju slikovnice s posebnim osvrtom na uvođenje novih tehnika digitalne ilustracije i razvoj digitalne slike i programske opreme, koji donose transformacije u grafičkom dizajnu i estetici slikovnice. Ona analizira fizičke, osjetilne i metaforičke kvalitete materijala i struktura u slikovnici. Druker navodi kako ilustratori mnogih suvremenih slikovnica koriste niz stilova i motiva izvedenih iz visoke umjetnosti i popularne kulture, kombinirajući ih na neočekivane načine. U ovom kontekstu slikovnica funkcionira kao alternativni medij, potencijalno mjesto za razigrano stilističko eksperimentiranje, oslobođeno rigoroznih ograničenja književnog i umjetničkog svijeta odraslih.

U mnoštvu istraživanja slikovnice u posljednje vrijeme tek se njih nekoliko bavilo emocijama u slikovnici, kako navodi Nikolajeva (2018), iako su potencijalno moćan alat za razumijevanje vlastitih i tuđih emocija. Ovo se posebice odnosi na djecu u predčitalačkoj fazi, koja još ne poznaju grafeme i ne mogu samostalno čitati tekst, pa tako mogu tek u ograničenom dometu uspostaviti veze između doživljaja emocije i njezina verbalnog označitelja. Multimedijalna priroda slikovnica poziva na razmišljanje o razlikama u kognitivno-afektivnim odgovorima na riječi i slike, a time i potencijalnog sinergetskog učinka dvaju medija. U svom članku vješto propituje stajališta utemeljena na suvremenoj neuroznanosti, premda se odgovorno odmiče od ulaska u područje izvan njene kompetencije i dubljeg upliva u način kako mozak djeluje. Pa ipak, uspijeva se zauzeti za isticanje važnosti uloge slikovnice u emocionalnom razvoju djece. Budući da je vizualna percepcija evolucijski svojstvena našem mozgu, dok jezik (posebno pisani, koji je u evolucijskom smislu tek nedavni cerebralni napredak) to nije, Nikolajeva je mišljenja da bi trebalo logično implicirati kako čitanje vizualno predstavljenih emocija dolazi prirodno, dok se razumijevanje verbalnih izjava o emocijama,

bilo usmenih ili pismenih, mora tek naučiti. Čitatelji koji nisu pismeni vjerojatno će se oslanjati na slike, a ne riječi, budući da su slike izravne i neposredne, dok je za riječi potrebno dulje vrijeme obrade.

Sva ova istraživanja upućuju nas na isticanje važnosti kontinuiranog profesionalnog usavršavanja odgajatelja/učitelja i njihovo upoznavanje s teorijom u podlozi upotrebe slikovnice u ranom odgoju i obrazovanju općenito, pa onda i u užem području njezina korištenja u kontekstu usvajanja stranog jezika.

5. Empirijsko istraživanje - metodologija

5.1. Cilj istraživanja

Primarni cilj istraživanja je utvrditi učestalost upotrebe slikovnice u ranom učenju stranog jezika s obzirom na razinu obrazovanja, radno iskustvo u struci, te prema jeziku koji poučavaju, te stavove odgajatelja o važnosti upotrebe slikovnice u ranom učenju stranog jezika. Sekundarni cilj je nakon anketiranja okupiti skupinu ispitanika za sudjelovanje u radu fokus grupe kojom se saznaje više o iskustvima praktičara u korištenju slikovnice u ranom učenju stranog jezika i oblikuje ih se u smjernice za manje iskusne odgajatelje.

5.2. Problem istraživanja

Problem istraživanja je ispitati postoje li razlike u učestalosti korištenja slikovnice s obzirom na razinu obrazovanja odgajatelja, njihovo radno iskustvo i jezik koji poučavaju, te ispitati razliku u stavovima odgajatelja u odnosu na razinu formalnog obrazovanja.

5.3. Hipoteze istraživanja

H1: Odgajatelji koji su završili diplomski studij Ranog i predškolskog odgoja češće će koristiti slikovnice u programima ranog učenja stranog jezika.

H2: Odgajatelji s više radnog iskustva češće će koristiti slikovnice u programima ranog učenja stranog jezika.

H3: Odgajatelji koji provode programe ranog učenja engleskog jezika češće koriste slikovnice u svom radu od onih koji poučavaju ostale jezike.

H4: Odgajatelji koji su završili diplomski studij Ranog i predškolskog odgoja imat će pozitivnije stavove o važnosti upotrebe slikovnice u ranom učenju stranog jezika.

5.4. Uzorak istraživanja

Istraživanje se provodi na uzorku od 150 ispitanika iz Republike Hrvatske i inozemstva, od kojih je 65 sa završenim diplomskim studijem, 31 se obrazovalo na trogodišnjem preddiplomskom studiju, a 25 dvogodišnjem, dok ih 25 ima neki drugi oblik formalnog obrazovanja. Najveći broj ispitanika (62) ima 10 do 20 godina radnog iskustva, njih 49 radi između 20 i 30 godina, dok ih je po 16 s iskustvom manjim od 5 ili 10 godina.

Tablica 1. Distribucija rezultata s obzirom na spol.

	Muški	Ženski
N	5	145
%	3,33	96,67

Prema spolu ispitanika najveći broj se odnosi na žene kojih je 145 (96,67 %), dok je muškaraca 5 (3,33 %).

Tablica 2. Distribucija s obzirom na dob

	< 30	30 - 40	40 - 50	50 - 60	60 +
N	9	28	83	29	1
%	6,00	18,67	55,33	19,33	0,67

Najčešća starosna dob ispitanika je 40-50 godina, te su u uzorku zastupljeni s 83 ispitanika (55,33 %), dok je tek jedan ispitanik (0,67 %) starosne dobi veće od 60 godina (0,67 %).

Tablica 3. Distribucija rezultata prema stupnju obrazovanja

	Dvogodišnji sveučilišni studij	Trogodišnji preddiplomski studij	Petogodišnji diplomski studij	Ostalo
N	25	31	69	25
%	16,67	20,67	46,00	16,67

Prema stupnju obrazovanja najveći broj ispitanika ima završen petogodišnji studij (n=69; 46,00 %), dok je najmanji broj ispitanika sa završenim dvogodišnjim sveučilišnim studijem (n=25; 16,67 %), te sa završenim ostalim studijima (n=25; 16,67 %).

Tablica 4. Distribucija rezultata prema radnom iskustvu

	<5 godina	5-10 godina	10-20 godina	20-30 godina	30+
N	16	16	62	49	7
%	10,67	10,67	41,33	32,67	4,67

Najveći broj ispitanika ima radno iskustvo između 10 i 20 godina, te su u uzorku zastupljeni sa 62 ispitanika (41,33 %), dok je najmanji broj ispitanika, njih 7 (4,67 %) s radnim iskustvom duljim od 30 godina.

5.5. Mjerni instrument

Kao instrument istraživanja koristi se anketni upitnik proveden među 150 ispitanika od kojih njih 145 koriste slikovnice za potrebe učenja stranog jezika. Anketni upitnik su ispunjavali odgajatelji zaposleni u ustanovama za rani i predškolski odgoj i obrazovanje u Republici Hrvatskoj i inozemstvu. Upitnik je formuliran tako da su pitanja i ponuđeni odgovori postavljeni na hrvatskom i engleskom jeziku. Sva pitanja su bila zatvorenog tipa; dio njih odnosi se na demografske podatke, dok su u ostatku upitnika ispitanici korištenjem Likertove skale procjene s ukupno 5 čestica procjenjivali važnost, učestalost i svoje slaganje s ponuđenim tvrdnjama ocjenjujući ih od 1 (najmanje važno, učestalo, u neskladu sa stavovima ispitanika) do 5 (vrlo važno, često, u skladu sa stavovima ispitanika).

5.6. Postupak istraživanja

Istraživanje je provedeno tijekom svibnja i lipnja 2024. godine. Sudjelovanje u ispunjavanju anketnog upitnika bilo je dobrovoljno, a prije samog ispunjavanja ispitanicima je objašnjeno da je anketa anonimna i da se rezultati koriste isključivo u svrhu izrade diplomskog rada. Na kraju upitnika sudionicima je bila ponuđena opcija sudjelovanja u radu fokus grupe, koja je za cilj imala poticanje dubinske diskusije i stvaranje smjernica za korištenje slikovnice u ranom učenju stranog jezika.

5.7. Metode obrade podataka

Struktura odgovora na anketna pitanja se prezentira upotrebom apsolutnih i relativnih frekvencija koje se prezentiraju tabelarnim i grafičkim putem. Numeričke vrijednosti prezentiraju se upotrebom medijana i interkvartilnog raspona kao pokazatelja odstupanja oko medijana. Analiza je rađena u statističkom *software*-u SPSS 25. Kod ispitivanja hipoteza koristi se Mann-Whitney U test, te Kruskal-Wallis test.

6. Rezultati istraživanja

6.1. Korištenje slikovnice u ranom učenju stranog jezika

Tablica 5. Distribucija rezultata prema stranom jeziku poučavanja

	Engleski	Francuski	Njemački	Španjolski	Talijanski	Drugo
N	86	1	9	1	6	47
5	57,33	0,67	6,00	0,67	4,00	31,33

Najveći broj ispitanika podučava engleski jezik (n=86; 59,31 %).

Tablica 6. Distribucija rezultata prema korištenju slikovnice u radu s djecom za potrebe učenja stranog jezika

	DA	NE
N	145	5
%	96,67	3,33

Među ispitanicima veći broj njih (n=145; 96,67 %) koriste slikovnice u radu s djecom za potrebe učenja stranog jezika, dok tek 5 ispitanih (3,33 %) ne koriste slikovnice. Zbog nepovoljnog udjela ispitanika koji ne koriste slikovnice u radu s djecom za potrebe učenja stranog jezika (n=5; 3,33 %), isti ispitanici se ne mogu tvoriti kontrolnu skupinu u istraživanju, zbog čega se analiza nastavlja na uzorku od 145 ispitanika koji koriste slikovnice u radu s djecom za potrebe učenja stranog jezika.

Tablica 7. Distribucija rezultata prema učestalosti korištenja slikovnice

	1		2		3		4		5		Me	IQR
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Koliko često koristite slikovnice	12	8,33	10	6,94	40	27,78	21	14,58	61	42,36	4,00	(3,00-5,00)

Na bodovnoj skali u rasponu vrijednosti od 1 do 5 (gdje 1 znači rijetko, a 5 vrlo često) ispitanici su izražavali učestalost korištenja slikovnica. Medijan stava je 4,00, s interkvartilnim rasponom od 1 boda, odnosno prisutna je učestala upotreba slikovnica kod učenja.

Tablica 8. Distribucija rezultata prema vrsti slikovnica i učestalosti korištenja

Koju vrstu slikovnica i koliko često koristite?	Nikad		Rijetko		Ponekad		Često		Vrlo često		Me	IQR
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Narativne	13	12,75	17	16,67	29	28,43	22	21,57	21	20,59	3,00	(2,00-4,00)
Tematska	29	23,97	7	5,79	22	18,18	40	33,06	23	19,01	4,00	(2,00-4,00)
Realistične slikovnice o svakodnevnom životu	22	19,82	15	13,51	30	27,03	27	24,32	17	15,32	3,00	(2,00-4,00)
Realistične slikovnice o prirodi i životinjama	23	20,00	10	8,70	28	24,35	35	30,43	19	16,52	3,00	(2,00-4,00)
Slikovni rječnik	35	30,70	18	15,79	29	25,44	19	16,67	13	11,40	3,00	(1,00-4,00)
Slovarice	24	25,53	16	17,02	31	32,98	12	12,77	11	11,70	3,00	(1,25-3,00)
Bajke	31	25,41	10	8,20	32	26,23	26	21,31	23	18,85	3,00	(1,25-4,00)
Basne	22	20,95	20	19,05	25	23,81	27	25,71	11	10,48	3,00	(2,00-4,00)
Fantastične priče	22	22,45	17	17,35	29	29,59	23	23,47	7	7,14	3,00	(2,00-4,00)
Interaktivne slikovnice	27	24,77	15	13,76	20	18,35	28	25,69	19	17,43	3,00	(2,00-4,00)
Bezrječne slikovnice	33	32,04	17	16,50	24	23,30	20	19,42	9	8,74	3,00	(1,00-4,00)
Problemske slikovnice	22	22,45	17	17,35	22	22,45	25	25,51	12	12,24	3,00	(2,00-4,00)

Najčešće korištena slikovnica je tematska, kod koje je utvrđen medijan učestalosti 4 (često).

Tablica 9. Distribucija rezultata prema učestalosti čitanja djeci

Koliko često djeci čitate...	Nikad		Rijetko		Ponekad		Često		Vrlo često		Me	IQR
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Individualno	20	18,18	24	21,82	36	32,73	17	15,45	13	11,82	3,00	(2,00-4,00)
U malim skupinama	23	18,70	12	9,76	14	11,38	45	36,59	29	23,58	4,00	(2,00-4,00)
Frontalno	18	14,06	7	5,47	16	12,50	36	28,13	51	39,84	4,00	(3,00-5,00)

Prema učestalosti čitanja se može utvrditi da se djeci najrjeđe čita individualno (Me=3,00), dok se najčešće čita frontalno (Me=4,00; IQR= 3,00-5,00).

6.2. Kriteriji za odabir slikovnice na stranom jeziku

Tablica 10. Distribucija rezultata prema kriteriju za odabir slikovnica

Koji su Vaši kriteriji za odabir slikovnica?	Potpuno nevažno		Malo Važno		Donekle Važno		Vrlo važno		Apsolutno neophodno		Me	IQR
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Tema	26	20,16	2	1,55	11	8,53	55	42,64	35	27,13	4,00	(3,00-5,00)
Interes djece	21	16,67	0	0,00	9	7,14	34	26,98	62	49,21	4,00	(4,00-5,00)
Dobna primjerenost	26	19,55	0	0,00	4	3,01	45	33,83	58	43,61	4,00	(4,00-5,00)
Edukativna vrijednost	27	20,45	1	0,76	11	8,33	44	33,33	49	37,12	4,00	(3,00-5,00)
Jednostavnost jezika	20	15,87	0	0,00	11	8,73	48	38,10	47	37,30	4,00	(4,00-5,00)
Kvaliteta teksta	13	11,30	1	0,87	12	10,43	42	36,52	47	40,87	4,00	(4,00-5,00)
Količina teksta	9	8,11	2	1,80	20	18,02	35	31,53	45	40,54	4,00	(3,00-5,00)
Kvaliteta ilustracija	20	16,53	4	3,31	20	16,53	35	28,93	42	34,71	4,00	(3,00-5,00)
Dostupnost	8	7,48	2	1,87	15	14,02	36	33,64	46	42,99	4,00	(4,00-5,00)

Iz tablice se može utvrditi prisutnost visoke razine važnosti svih ponuđenih kriterija odabira slikovnice, te je kod svih kriterija utvrđen medijan 4,00.

6.3. Utjecaj slikovnice na stranom jeziku na djecu

Tablica 11. Distribucija rezultata prema reakciji djece na slikovnice na stranom jeziku

Kako djeca najčešće reagiraju na slikovnice na stranom jeziku?	Vrlo rijetko		Rijetko		Ponekad		Često		Gotovo uvijek		Me	IQR
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Zainteresirano	18	13,14	2	1,46	6	4,38	57	41,61	54	39,42	4,00	(4,00-5,00)
Ravnodušno	41	38,32	37	34,58	26	24,30	2	1,87	1	0,93	2,00	(1,00-3,00)
Nezainteresirano	48	44,04	41	37,61	18	16,51	1	0,92	1	0,92	2,00	(1,00-2,00)
Ne prate priču	26	24,30	53	49,53	25	23,36	2	1,87	1	0,93	2,00	(2,00-3,00)
Ne zanimaju ih ilustracije	49	45,79	43	40,19	14	13,08	1	0,93	0	0,00	2,00	(1,00-2,00)
Isključuju se iz aktivnosti	39	36,11	46	42,59	22	20,37	1	0,93	0	0,00	2,00	(1,00-2,00)
Traže ponavljanje čitanja	11	9,24	9	7,56	34	28,57	43	36,13	22	18,49	4,00	(3,00-4,00)
Postavljaju pitanja vezano za slikovnicu	16	12,60	9	7,09	19	14,96	50	39,37	33	25,98	4,00	(3,00-5,00)
Traže slikovnicu za samostalno listanje nakon čitanja	17	13,49	5	3,97	23	18,25	32	25,40	49	38,89	4,00	(3,00-5,00)

Najčešća reakcija djece na slikovnice na stranom jeziku je zainteresiranost, želja za ponovnim čitanjem, postavljanje pitanja vezano za slikovnicu, te traže slikovnicu za samostalno listanje nakon čitanja kod kojih je utvrđen medijan učestalosti 4,00.

Tablica 12. Distribucija rezultata prema stavovima odgajatelja o korištenju slikovnice u ranom učenju stranog jezika

Stavovi odgajatelja o korištenju slikovnice u ranom učenju stranog jezika	Uopće se ne Slažem		Ne slažem Se		Niti se Slažem niti ne Slažem		Uglavnom se Slažem		U potpunosti se slažem		Me	IQR
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Djeca rado (posrednički) čitaju slikovnice na stranom jeziku.	4	3,08	4	3,08	14	10,77	54	41,54	54	41,54	4,00	(4,00-5,00)
Slikovnice kod djece pobuđuju interes i motivaciju za učenje stranog jezika.	13	9,42	1	0,72	6	4,35	48	34,78	70	50,72	5,00	(4,00-5,00)
Svojim vizualnim kodom slikovnice kod djece potpomažu razumijevanju novih pojmova.	11	8,09	0	0,00	4	2,94	37	27,21	84	61,76	5,00	(4,00-5,00)
Svojim vizualnim kodom slikovnice kod djece potpomažu pamćenju novih riječi.	9	6,77	0	0,00	4	3,01	36	27,07	84	63,16	5,00	(4,00-5,00)
Slikovnice moraju biti likovno kvalitetne.	8	6,11	5	3,82	14	10,69	39	29,77	65	49,62	4,00	(4,00-5,00)
Slikovnice moraju biti privlačnog dizajna.	7	5,26	3	2,26	15	11,28	50	37,59	58	43,61	4,00	(4,00-5,00)
Slikovnice pisane u rimi potpomažu pamćenje jezičnih struktura.	9	6,82	1	0,76	12	9,09	42	31,82	68	51,52	5,00	(4,00-5,00)
Slikovnice su jezično prezahtjevne za djecu predškolske dobi.	48	37,50	26	20,31	29	22,66	20	15,63	5	3,91	2,00	(1,00-3,00)
Čitanjem slikovnica djeca usvajaju osnovne gramatičke strukture.	9	6,72	5	3,73	16	11,94	40	29,85	64	47,76	4,00	(4,00-5,00)
Čitanjem slikovnica djeca usvajaju lingvističke i fonetske forme.	10	7,30	2	1,46	13	9,49	40	29,20	72	52,55	5,00	(4,00-5,00)
Slikovnice nisu korisne djeci predškolske dobi, jer ne znaju čitati.	97	75,78	11	8,59	10	7,81	6	4,69	4	3,13	1,00	(1,00-1,00)

Dijete treba razumjeti svaku riječ u pročitanoj tekstu.	73	57,94	21	16,67	17	13,49	13	10,32	2	1,59	1,00	(1,00-2,75)
Tekst slikovnice na stranom jeziku potrebno je prevoditi na materinski jezik.	28	21,71	26	20,16	41	31,78	23	17,83	11	8,53	3,00	(2,00-4,00)
Slikovnice u ovoj dobi trebaju imati što manje teksta.	15	11,63	25	19,38	45	34,88	27	20,93	17	13,18	3,00	(2,00-4,00)
Slikovnice je teško uklopiti u rano učenje stranog jezika.	82	64,57	20	15,75	11	8,66	9	7,09	5	3,94	1,00	(1,00-2,00)
Želim koristiti slikovnice, ali ne znam kako ih uklopiti u rad.	72	57,14	26	20,63	17	13,49	7	5,56	4	3,17	1,00	(1,00-2,00)
Priprema i organizacija korištenja slikovnice oduzima puno vremena.	47	36,43	24	18,60	35	27,13	16	12,40	7	5,43	2,00	(1,00-3,00)
Smatram se kompetentnom za odabir kvalitetne slikovnice.	13	9,85	1	0,76	23	17,42	43	32,58	52	39,39	4,00	(3,00-5,00)
Lako pronalazim slikovnice za korištenje u radu na stranom jeziku.	15	11,54	24	18,46	31	23,85	27	20,77	33	25,38	3,00	(2,00-4,75)

Potpuno neslaganje odgajatelja prema korištenju slikovnice u ranom učenju stranog jezika je utvrđena kod tvrdnji „Slikovnice nisu korisne djeci predškolske dobi, jer ne znaju čitati.“, „Dijete treba razumjeti svaku riječ u pročitanoj tekstu“, „Slikovnice je teško uklopiti u rano učenje stranog jezika“, te „Želim koristiti slikovnice, ali ne znam kako ih uklopiti u rad“ kod kojih je utvrđen medijan slaganja 1, dok je medijan slaganja 5 utvrđen kod tvrdnji „Slikovnice kod djece pobuđuju interes i motivaciju za učenje stranog jezika“, „Slikovnice kod djece pobuđuju interes i motivaciju za učenje stranog jezika“, „Svojim vizualnim kodom slikovnice kod djece potpomažu razumijevanju novih pojmova“, „Slikovnice pisane u rimi potpomažu pamćenje jezičnih struktura“ i „Čitanjem slikovnica djeca usvajaju lingvističke i fonetske forme“.

Tablica 13. Distribucija rezultata prema dobrobitima korištenja slikovnice u programu ranog učenja stranog jezika.

Dobrobiti (za djecu) korištenja slikovnice u programu ranog učenja stranog jezika.	Beznačajni		Malo važno		Niti važno, niti nevažno		Vrlo važno		Iznimno važno		Me	IQR
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Bogaćenje rječnika	17	11,81	1	0,69	5	3,47	28	19,44	93	64,58	5,00	(4,00-5,00)
Interkulturalne vrijednosti	10	7,35	2	1,47	10	7,35	41	30,15	73	53,68	5,00	(4,00-5,00)
Prihvatanje različitosti	11	8,03	4	2,92	8	5,84	36	26,28	78	56,93	5,00	(4,00-5,00)
Poticanje spoznajnog razvoja	13	9,35	1	0,72	7	5,04	33	23,74	85	61,15	5,00	(4,00-5,00)
Poticanje govorno-jezičnog razvoja	16	11,19	1	0,70	0	0,00	26	18,18	100	69,93	5,00	(4,00-5,00)
Poticanje razvoja pamćenja	13	9,35	2	1,44	2	1,44	34	24,46	88	63,31	5,00	(4,00-5,00)
Razvoj empatije	10	7,30	1	0,73	12	8,76	35	25,55	79	57,66	5,00	(4,00-5,00)

Kod svih ponuđenih stavki utvrđen je medijan 5,00, odnosno maksimalna razina važnosti korištenja slikovnica u programu ranog učenja stranog jezika.

6.4. Odgajateljske kompetencije za korištenje slikovnice

Tablica 14. Distribucija rezultata prema stavovima odgajatelja o kompetencijama za korištenje slikovnice

Stavovi odgajatelja o kompetencijama za korištenje slikovnice u ranom učenju stranog jezika	Uopće se ne slažem		Ne slažem se		Niti se slažem, niti se ne slažem		Uglavnom se slažem		U potpunosti se slažem		Me	IQR
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Tijekom formalnog obrazovanja stječe se dovoljno znanja o slikovnici.	19	13,48	39	27,66	39	27,66	37	26,24	7	4,96	3,00	(2,00-4,00)
Nakon formalnog obrazovanja nema potrebe za dodatnim educiranjem o slikovnici.	61	43,57	46	32,86	24	17,14	6	4,29	3	2,14	2,00	(1,00-2,00)
Profesionalno usavršavanje na temu slikovnice lako je pronaći u neposrednom okruženju.	28	20,29	42	30,43	47	34,06	15	10,87	6	4,35	2,00	(2,00-3,00)

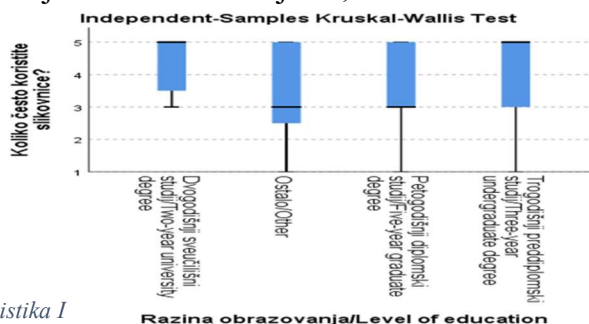
U stručnom usavršavanju služim se platformama za međunarodno umrežavanje.	15	10,95	18	13,14	34	24,82	32	23,36	38	27,74	4,00	(3,00-5,00)
Kroz virtualnu međunarodnu suradnju moguće je osnažiti kompetencije za korištenje slikovnice u ranom učenju stranog jezika.	5	3,60	5	3,60	20	14,39	66	47,48	43	30,94	4,00	(4,00-5,00)
Dijeljenjem iskustva i primjera kvalitetne prakse možemo ojačati vlastite kompetencije za rad u programu ranog učenja stranog jezika.	3	2,13	1	0,71	8	5,67	45	31,91	84	59,57	5,00	(4,00-5,00)

Najveći medijan stava odgajatelja o kompetencijama za korištenje slikovnice u ranom učenju stranog jezika je utvrđen kod tvrdnje „Dijeljenjem iskustva i primjera kvalitetne prakse možemo ojačati vlastite kompetencije za rad u programu ranog učenja stranog jezika“ kod koje je utvrđen medijan stava 5,00 (IQR=4,00-5,00), dok je najmanja razina stava utvrđena kod tvrdnje „Nakon formalnog obrazovanja nema potrebe za dodatnim educiranjem o slikovnici“ kod koje je utvrđen medijan stava 2,00.

6.5. Ispitivanje hipoteza

H1: Odgajatelji koji su završili diplomski studij Ranog i predškolskog odgoja češće koriste slikovnice u programima ranog učenja stranog jezika.

Najveća medijan vrijednost učestalosti korištenja slikovnica u programima ranog učenja stranog jezika je utvrđena među ispitanicima sa završenim dvogodišnjim sveučilišnim studijem (Me=5; IQR=3,50-5,00), te među ispitanicima koji su završili trogodišnji preddiplomski studij (Me=5,00; IQR=3,00-5,00), dok je kod ispitanika sa završenim petogodišnjim diplomskim studijem, te ostalim studijima utvrđen medijan 3,00.

Slika 1. Testna statistika I

Vrijednost testne statistike je 10,487, odnosno može se utvrditi prisutnost značajne razlike u učestalosti korištenja slikovnica u programima ranog učenja stranog jezika s obzirom na stupanj obrazovanja ($P=0,015 < 0,050$).

Tablica 15. Kruskal-Wallis test

<i>Independent-Samples Kruskal-Wallis Test Summary</i>	
<i>Total N</i>	144
<i>Test Statistic</i>	10,487 ^a
<i>Degree Of Freedom</i>	3
<i>Asymptotic Sig. (2-sided test)</i>	,015
<i>a. Statistika testa prilagođena je za izjednačene rezultate.</i>	

Razlike u korištenju slikovnica u programima ranog učenja stranog jezika s obzirom na stupanj obrazovanja ispituje se post hoc testom. Nakon provedenog ispitivanja je utvrđena značajna razlika u korištenju slikovnica u programima ranog učenja stranog jezika između odgajatelja koji su završili dvogodišnji sveučilišni studij u ostale studije ($P=0,018$), među odgajateljima koji su završili petogodišnji diplomski studij i trogodišnji preddiplomski studij ($P=0,036$), te među odgajateljima koji su završili petogodišnji diplomski studij i dvogodišnji diplomski studij ($P=0,011$).

Tablica 16. Kruskal-Wallis post hoc test parne usporedbe razine obrazovanja

<i>Parna usporedba razine obrazovanja</i>				
<i>Uzorak 1/Uzorak 2</i>	<i>Test Statistic</i>	<i>Std. Error</i>	<i>Std. Test Statistic</i>	<i>Sig.</i>
Ostalo/Petogodišnji diplomski studij	-3,266	9,538	-,342	,732
Ostalo/Trogodišnji preddiplomski studij	-21,624	11,041	-1,959	,049
Ostalo/Dvogodišnji sveučilišni studij	27,226	11,538	2,360	,018
Petogodišnji diplomski studij/Trogodišnji preddiplomski studij	-18,359	8,770	-2,093	,036
Petogodišnji diplomski studij/Dvogodišnji sveučilišni studij	23,961	9,388	2,552	,011
Trogodišnji preddiplomski studij/Dvogodišnji sveučilišni studij	5,602	10,912	,513	,608
Svaki redak testira nultu hipotezu da su distribucije Uzorka 1 i Uzorka 2 iste. Prikazuju se asimptotske značajnosti (dvostrani testovi). Razina značajnosti je ,05.				
a. Vrijednosti značajnosti prilagođene su Bonferronijevom korekcijom za više testova.				

Hipoteza se odbacuje.

H2: Odgajatelji s više radnog iskustva češće će koristiti slikovnice u programima ranog učenja stranog jezika.

Medijan učestalosti korištenja slikovnica kod učenja stranog jezika je 4,00 (IQR=3,00-5,00) kod ispitanika iz svih skupina prema radnom stažu.

Empirijska testna vrijednost je 1,45, dok je empirijska razina signifikantnosti 0,835, odnosno može se utvrditi da nije prisutna značajna razlika u učestalosti korištenja slikovnica kod učenja stranog jezika među odgajateljima različitog radnog iskustva.

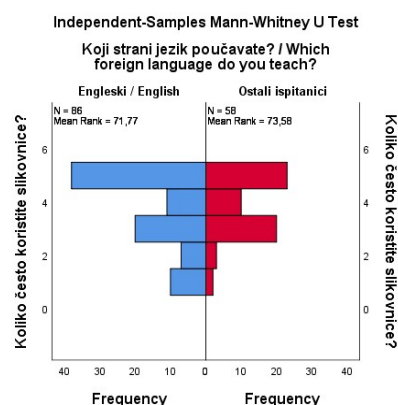
Tablica 17. Kruskal-Wallis test

<i>Independent-Samples Kruskal-Wallis Test Summary</i>	
Total N	144
Test Statistic	1,452 ^{a,b}
Degree Of Freedom	4
Asymptotic Sig.(2-sided test)	,835
a. Statistika testa prilagođena je za izjednačene rezultate	
b. Višestruke usporedbe se ne provode jer ukupni test ne pokazuje značajne razlike među uzorcima	

Hipoteza se odbacuje.

H3: Odgajatelji koji provode programe ranog učenja engleskog jezika češće koriste slikovnice u svom radu od onih koji poučavaju ostale jezike.

Prosječan rang učestalosti korištenja slikovnica kod učenja stranog jezika među ispitanicima koji poučavaju engleski jezik je 71,77, dok je među ostalim ispitanicima 73,58 bodova.

Slika 2. Testna statistika II

Empirijska vrijednost testne statistike je 0,269, dok je empirijska razina signifikantnosti 0,788, odnosno veća od 0,050, te se može utvrditi da se hipoteza H3 odbacuje.

Tablica 18. Mann-Whitney U test

Independent-Samples Mann-Whitney U Test Summary	
Total N	144
Mann-Whitney U	2556,500
Wilcoxon W	4267,500
Test Statistic	2556,500
Standard Error	232,721
Standardized Test Statistic	,269
Asymptotic Sig. (2-sided test)	,788

H4: Odgajatelji koji su završili diplomski studij Ranog i predškolskog odgaja imat će pozitivnije stavove o važnosti upotrebe slikovnice u ranom učenju stranog jezika.

Ispitivanje hipoteze se radi upotrebom Kruskal-Wallis testa. Empirijske razine signifikantnosti kod ispitivanja razlike u stavovima o važnosti upotrebe slikovnice u ranom učenju stranog jezika među odgajateljima s različitim stupnjevima obrazovanja kod svih čimbenika su veće od 0,050, te se kreću u rasponu od 0,079 do 0,823, odnosno ne može se utvrditi prisutnost značajne razlike u razini stava o važnosti upotrebe slikovnice u ranom učenju stranog jezika među odgajateljima s različitim stupnjevima obrazovanja, te se hipoteza rada odbacuje (tablica 19).

Tablica 19. Kruskal-Wallis test

Hypothesis Test Summary				
	<i>Null Hypothesis</i>	<i>Test</i>	<i>Sig.</i>	<i>Decision</i>
1	Distribucija kategorije Bogaćenje rječnika jednaka je na svim razinama obrazovanja.	<i>Independent-Samples Kruskal-Wallis Test</i>	,206	Zadržavanje nulte hipoteze.
2	Distribucija kategorije Interkulturalne vrijednosti jednaka je na svim razinama obrazovanja	<i>Independent-Samples Kruskal-Wallis Test</i>	,823	Zadržavanje nulte hipoteze.
3	Distribucija kategorije Prihvaćanja različitosti jednaka je na svim razinama obrazovanja	<i>Independent-Samples Kruskal-Wallis Test</i>	,183	Zadržavanje nulte hipoteze.

4	Distribucija kategorije Poticanje spoznajnog razvoja jednaka je na svim razinama obrazovanja	<i>Independent-Samples Kruskal-Wallis Test</i>	,083	Zadržavanje nulte hipoteze.
5	Distribucija kategorije Poticanje govorno-jezičnog razvoja jednaka je na svim razinama obrazovanja	<i>Independent-Samples Kruskal-Wallis Test</i>	,079	Zadržavanje nulte hipoteze.
6	Distribucija Poticanje razvoja pamćenja jednaka je na svim razinama obrazovanja	<i>Independent-Samples Kruskal-Wallis Test</i>	,162	Zadržavanje nulte hipoteze.
7	Distribucija kategorije Razvoj empatije jednaka je na svim razinama obrazovanja.	<i>Independent-Samples Kruskal-Wallis Test</i>	,685	Zadržavanje nulte hipoteze.
Prikazane su asimptotske značajnosti. Razina značajnosti je ,050.				

6.6. Fokus grupa

Fokus grupa planirana je kao kvalitativni dio istraživanja uloge slikovnice u ranom učenju stranog jezika i sudjelovanje u diskusiji ponuđeno je svim sudionicima. Od 150 ispitanika njih 27 je ostavilo svoje kontakt adrese i iskazalo interes za sudjelovanjem u ovom obliku rada, no tek ih se 4 odlučilo na pridruživanje sastanku na Zoom platformi.

Iako je ciljani broj sudionika bio 8, radi raznolikosti mišljenja, stavova i iskustava u korištenju slikovnice u ranom učenju stranog jezika, rad je bio dinamičan i svi sudionici vrlo motivirani. Tijekom 90 minuta trajanja rasprave, svi su sudionici iznijeli svoje osvrte na osam ponuđenih pitanja s kojima su bili prethodno upoznati, kako bi se mogli pripremiti za rad. Tijekom sastanka sudionici su se izmjenjivali u dijeljenju iskustava i primjera kvalitetne prakse, doprinoseći tako dinamičnoj raspravi u kojoj je izneseno mnogo konkretnih primjera korištenja slikovnice u ranom učenju stranog jezika.

Dijeleći svoja opažanja i iskustva o reakcijama djece tijekom aktivnosti čitanja slikovnica na stranom jeziku, sudionici navode kako smatraju da čitanje slikovnica ujedinjuje djecu, jer kada se uzme slikovnica u ruke, odmah se okupljaju oko odgajatelja pokazujući veliki interes i želju da sudjeluju u aktivnostima čitanja. Bez obzira na njihovu razinu razumijevanja stranog jezika, vrlo su uključeni i angažirani. Djeca pokazuju interes za slikovnice čak i kada ne razumiju u cijelosti sadržaj na stranom jeziku. Vizualni elementi i ilustracije pomažu im u

praćenju priče. Djeca se naginju kako bi bolje vidjela slike u slikovnici, promatraju širom otvorenim očima, pokazujući visoku razinu interesa i koncentracije. U dobno mješovitim skupinama, starija djeca često pomažu mlađima tako što tumače radnju, uključuju se i komentiraju tijekom čitanja, što doprinosi interaktivnom učenju i razumijevanju među djecom. Ispitanici se slažu da nema očitih razlika u reakcijama djece na priče na stranom jeziku u usporedbi s pričama na materinskom jeziku te da su djeca podjednako zainteresirana i angažirana. Djeca pokušavaju sama povezati poznate dijelove vokabulara sa slikama i kontekstom priče, što pokazuje njihovu sposobnost učenja i razumijevanja jezika kroz vizualne i kontekstualne znakove. Nakon čitanja, djeca često pokazuju inicijativu u interpretaciji priče, pojašnjavaju jedni drugima i sami listaju slikovnicu. Neka djeca imitiraju ponašanje odgajatelja, preuzimajući ulogu pripovjedača, dok ostala pažljivo slušaju.

U dijelu razgovora o načinu na koji slikovnice doprinose razumijevanju i usvajanju novih riječi i fraza većina sudionika istaknula je da ponavljanje ključnih dijelova teksta, fraza i riječi, kao i repetitivni tekst u slikovnici olakšavaju djeci lakše pamćenje i razumijevanje. Sudionici su primijetili da djeca vole imati priliku reproducirati ono što su čuli u priči, što dodatno potiče razumijevanje i upotrebu novih riječi. Svi ispitanici složili su se da upotreba rime u slikovnicama olakšava pamćenje novih riječi i fraza te čini čitanje zabavnijim. Istaknuli su kako djeci u razumijevanju pomaže poznavanje iste priče na materinskom jeziku. Aktivnosti poput izražajnog čitanja, korištenja onomatopeje te gesta, mimike i pokreta učinkovito pomažu djeci u razumijevanju i usvajanju novih riječi i fraza.

U diskusiji o različitim aspektima slikovnica, kao što su ilustracije, interaktivni elementi i priča, a koji doprinose usvajanju stranog jezika kod djece, sudionici su jednoglasno zaključili da su ilustracije ključne u usvajanju stranog jezika. Vizualni prikazi djeci olakšavaju razumijevanje značenja riječi i fraza, posebno kada su povezani s kontekstom priče. Interaktivni elementi poput pokretnih dijelova slikovnice, dodanih zvukova ili boja također su prepoznati kao korisni. Oni potiču dječju pažnju i angažman te dodatno pomažu u usvajanju novog jezika kroz interaktivno iskustvo. Sadržaj i kvaliteta priče također su važni. Sudionici su naglasili da dobro ispričana priča može potaknuti interes djeteta za jezik te da je kontekst priče ključan za razumijevanje novih riječi i izraza.

Vrste slikovnica na stranom jeziku koje su najpopularnije među djecom su one s uzbudljivim pričama. Zanimljiva naracija privlači njihovu pažnju i potiče ih na aktivno sudjelovanje u čitanju. Sudionici su primijetili da djeca vole slikovnice koje se fokusiraju na određene teme poput životinja, dinosaura ili svemira, ako im se ponude u sklopu projektnih aktivnosti, jer pružaju obilje informacija i vizualnih sadržaja koji potiču dječju znatiželju i

učenje. Iako su pojmovne slikovnice korisne za učenje jezika, ispitanici su primijetili da djeca rijetko samostalno posežu za njima, preferirajući slikovnice koje imaju snažan narativni ili vizualni element. Naglasili su da umjetničke ilustracije često igraju ključnu ulogu u privlačenju dječje pažnje. Estetski privlačne ilustracije čine slikovnice privlačnijima i potiču dječju maštu. Općenito, sudionici su primijetili da djeca rijetko pokazuju interes za slikovne rječnike i slovarice, osim ako su integrirani u zanimljiv narativni ili tematski kontekst.

Govoreći o interesu djece za slikovnice u usporedbi s drugim metodičkim sredstvima u radu na stranom jeziku, kao i o percepciji odgajatelja o najučinkovitijim pristupima, većina sudionika je primijetila da djeca često jače reagiraju na audio-vizualne materijale i digitalne sadržaje nego na slikovnice. Ovi mediji često privlače njihovu pažnju i omogućuju interaktivno učenje. Kako bi djecu pripremili za aktivno slušanje ili čitanje slikovnice, odgajatelji često koriste postupno uvođenje u aktivnost, kao i tajnovito prikazivanje i otkrivanje predmeta znakovitih za priču. Ova metoda se također često primjenjuje kako bi se potaknula znatiželja djece i unaprijedila njihova angažiranost u priči. Korištenje pokreta ili drugih načina reakcije na određene riječi u tekstu pomaže djeci da aktivno sudjeluju u priči i bolje razumiju jezične pojmove. Slikovne kartice vezane za sadržaj priča često služe kao vizualni poticaj koji pomaže djeci da povežu vizualne i jezične informacije.

Tijekom diskusije o iskustvima u korištenju digitalnih slikovnica, istražujući njihove prednosti i nedostatke u kontekstu učenja stranog jezika kod djece, sudionici su istaknuli da digitalne slikovnice omogućuju izlaganje djece autentičnom izgovoru stranog jezika, što je ključno za usvajanje pravilnog izgovora. Kvalitetni izvori digitalnih slikovnica često su lijepo likovno oblikovani ili obiluju animacijama koje obogaćuju vizualni doživljaj priče. Dodavanje glazbe i zvukova u digitalne slikovnice doprinosi emocionalnom doživljaju priče i potiče interes djece. Sudionici su primijetili da su digitalni mediji bliski djeci te da oni često reagiraju s velikim interesom na dinamične i interaktivne sadržaje. Nedostaci digitalnih slikovnica su izostanak osobnog kontakta sa stvarnom knjigom i posrednikom u čitanju, što može smanjiti emotivnu povezanost djeteta s pričom te ih nije moguće prilagoditi specifičnim potrebama svakog djeteta u skupini, kao što to može fizička interakcija s knjigom.

Pitanjem na koji način se neformalno educiraju i profesionalno usavršavaju u korištenju slikovnica za rano učenje stranog jezika došlo se do saznanja kako se odgajatelji neformalno educiraju dijeljenjem primjera kvalitetne prakse na pojedinim stručnim skupovima, gdje razmjenjuju iskustva kako bi unaprijedili svoj pristup korištenju slikovnica za učenje stranih jezika. Neki odgajatelji su pohađali edukacije za rad na stranim jezicima koje sami ne poučavaju, ali su primijetili da su naučene metode univerzalne i primjenjive na različite jezike.

Manji broj ispitanika educirao se sudjelovanjem u međunarodnim projektima Erasmus+, gdje su imali prilike razmjenjivati znanja i iskustva s kolegama iz drugih zemalja, kao i na virtualnoj platformi *eTwinning*. Sudionici su primijetili da Agencija za odgoj i obrazovanje gotovo nikada ne organizira ovaj oblik edukacije, što umanjuje mogućnosti strukturiranih prilika za profesionalni razvoj u području korištenja slikovnica za učenje stranih jezika.

U razgovoru o aktivnostima nakon čitanja koje doprinose produbljivanju razumijevanja i obogaćuju iskustvo čitanja na stranom jeziku, odgajatelji izdvajaju raznovrsne igre sa slikovnim materijalom kao što su bingo, kvizovi i slikovni diktati. Ove aktivnosti uključuju imenovanje elemenata iz priče i pomažu djeci u vježbanju jezičnih vještina na interaktivan način. Aktivnosti poput osmišljavanja izmijenjenih završetaka potiču kreativno razmišljanje i razumijevanje konteksta priče. Raznovrsne logoričničke igre, koje koriste jezične obrasce i ritmove, produbljuju razumijevanje jezičnih struktura. Sudionici su istaknuli da izrada društvenih igara na temu pročitane priče potiče djecu na aktivno razmišljanje o radnji, likovima i porukama priče. Igre dramatizacije još su jedan vrijedan način produbljivanja razumijevanja i odgajatelji djeci nude podloge za igru s tematikom priče, a djeca samostalno izrađuju likove, što potiče kreativnost i dublje razumijevanje likova. Aktivnosti poput crtanja, slikanja ili modeliranja likova ili scena iz priče omogućuju djeci vizualno interpretiranje onoga što su pročitali na stranom jeziku. Sudionici su naglasili važnost prilagodbe aktivnosti prema interesima djece kako bi se njihovim aktivnim sudjelovanjem u procesu omogućilo produbljivanje razumijevanje i uživanje u čitanju na stranom jeziku.

Najznačajniji rezultati oblikovani su u Smjernice za korištenje slikovnice u programu ranog učenja stranog jezika, koje su poslano svim ispitanicima koji su pokazali interes za sudjelovanje u fokus grupi i podijeljene u grupama na društvenim mrežama, koje okupljaju odgajatelje u programima ranog učenja stranih jezika. Smjernice su priložene na kraju ovog rada.

7. Rasprava

Na temelju provedenog istraživanja, rezultati proizišli iz odgovora ispitanika pokazuju da najveći broj ispitanika ima radno iskustvo između 10 i 20 godina. Ova grupa je najbrojnija, što može ukazivati na to da odgajatelji s ovom razinom iskustva čine većinski dio odgojno-obrazovnih djelatnika u ustanovama ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja ili da su oni najmotiviraniji za sudjelovanje u istraživanju. Najmanji broj ispitanika ima radno iskustvo dulje od 30 godina. Ovi podaci sugeriraju da bi se istraživanja mogla fokusirati na potrebe i izazove srednje iskusnih odgajatelja, dok su najiskusniji odgajatelji najmanje zastupljeni, što može ukazivati na manju motiviranost ili mogućnosti za njihovo sudjelovanje, s obzirom na činjenicu da je upitnik bio pripremljen u digitalnom formatu. Većina ispitanika poučava engleski jezik. Ova zastupljenost može ukazivati na popularnost engleskog jezika u predškolskom obrazovanju ili na dostupnost resursa i materijala za učenje engleskog jezika. Ostali jezici su značajno manje zastupljeni, što može biti odraz manjeg interesa ili manjih resursa za podučavanje tih jezika.

S obzirom na postavljeni cilj istraživanja i dobivene rezultate zaključuje se kako su sve četiri hipoteze odbačene.

Rezultati istraživanja nisu potvrdili hipotezu H1. Umjesto očekivanog zaključka da odgajatelji sa završenim diplomskim studijem Ranog i predškolskog odgoja češće koriste slikovnice, podaci pokazuju da odgajatelji sa završenim dvogodišnjim i trogodišnjim preddiplomskim studijima češće koriste slikovnice u programima ranog učenja stranog jezika. To može ukazivati na nekoliko mogućih interpretacija, od razlika u praktičnom iskustvu i kurikulumu do različitih pristupa resursima i metodama, kao i osobne i individualne preferencije za neformalna stručna usavršavanja u korištenju slikovnice u ranom učenju stranog jezika.

Druga hipoteza H2 pretpostavljala je da odgajatelji s više radnog iskustva češće koriste slikovnice u ranom učenju stranoga jezika, no i ona je odbačena. Rezultati pokazuju da učestalost korištenja slikovnica nije značajno povezana s radnim iskustvom odgajatelja. To može značiti da su metode korištenja slikovnica u programima ranog učenja stranog jezika prilično jednoobrazne među odgajateljima, bez obzira na dužinu radnog staža. Drugim riječima, korištenje slikovnica može biti standardizirana praksa koja se uči i primjenjuje jednako, bez obzira na radno iskustvo. Postoji mogućnost da drugi čimbenici, osim radnog iskustva, imaju veći utjecaj na učestalost korištenja slikovnica. Na primjer, individualne sklonosti, dodatna obrazovanja ili edukacije, kao i podrška i resursi unutar institucije u kojoj odgajatelj radi, mogu igrati značajniju ulogu u odluci o korištenju slikovnica.

Odbacivanje hipoteze H3 ukazuje na to da nema značajne razlike u učestalosti korištenja slikovnica između odgajatelja koji podučavaju engleski jezik i onih koji podučavaju druge jezike. Ovaj rezultat može sugerirati da se metodologija poučavanja, uključujući korištenje slikovnica, standardizirala u programima ranog učenja stranih jezika bez obzira na specifični jezik. Odgajatelji možda slijede opće smjernice i najbolje prakse koje se primjenjuju podjednako za sve jezike. Slikovnice kao pedagoško sredstvo mogu biti univerzalno učinkovite u poučavanju različitih jezika, što znači da ih odgajatelji koriste podjednako neovisno o jeziku. Njihova uporaba može biti vezana uz opće karakteristike ranog učenja jezika, poput vizualne stimulacije i interaktivnog učenja, koje su korisne bez obzira na konkretni jezik. Moguće je da drugi faktori, kao što su individualne preferencije odgajatelja, dostupnost resursa ili institucionalne politike, imaju veći utjecaj na učestalost korištenja slikovnica nego sami jezici koji se podučavaju.

Odbacivanje hipoteze H4 ukazuje na to da nema značajne razlike u stavovima o važnosti upotrebe slikovnica među odgajateljima s različitim stupnjevima obrazovanja. Bez obzira na razinu obrazovanja, odgajatelji imaju slične stavove prema upotrebi slikovnica u ranom učenju stranog jezika. Ovaj rezultat može sugerirati da je važnost upotrebe slikovnica u ranom učenju stranog jezika univerzalno prepoznata među odgajateljima, bez obzira na njihov stupanj obrazovanja. Moguće je da su stavovi o važnosti slikovnica formirani tijekom profesionalnog iskustva i kontinuiranog profesionalnog razvoja, a ne samo kroz formalno obrazovanje te da bi mogli imati veći utjecaj na stavove od samog stupnja obrazovanja. Razina obrazovanja možda nije ključni determinant stavova prema pedagoškim alatima kao što su slikovnice.

Većina ispitanika koristi slikovnice u radu s djecom za potrebe učenja stranog jezika. Ovaj visoki postotak ukazuje na široko prihvaćanje slikovnica kao metodičkog pristupa u učenju jezika. S obzirom na mali broj ispitanika koji ne koriste slikovnice, oni nisu tvorili kontrolnu skupinu u istraživanju.

Ispitivanjem stavova i iskustva odgajatelja saznaje se kako se tematske slikovnice čitaju nešto češće od ostalih, dok se narativne, realistične slikovnice o svakodnevnom životu, prirodi i životinjama, kao i slikovni rječnici, slovarice, bajke, basne, fantastične priče i bezrječne slikovnice podjednako često upotrebljavaju.

Djeci se najčešće čita frontalno i u malim skupinama, dok je individualno čitanje rijetka pojava. Ovo može ukazivati na praktičnost i efikasnost frontalnog čitanja u predškolskim ustanovama, gdje jedan odgajatelj može obuhvatiti veći broj djece odjednom.

Prema procjeni odgajatelja o kriterijima kojima se vode prilikom odabira slikovnica za rad s djecom, visoko su vrednovani svi ponuđeni primjeri, što ukazuje na visoku razinu važnosti svakog od njih. Ovo pokazuje da odgajatelji pažljivo biraju slikovnice, uzimajući u obzir više faktora kao što su tema, interes djece, dobna primjerenost i edukativna vrijednost, jednostavnost jezika, kvaliteta i količina teksta, kvaliteta ilustracija te dostupnost slikovnica. Djeca najčešće reaguju zainteresirano na slikovnice, traže ponavljanje čitanja, postavljaju pitanja i žele samostalno listati slikovnicu nakon čitanja, dok vrlo rijetko pokazuju ravnodušnost prema ponuđenim slikovnicama, kao i izostanak interesa za čitanje i ilustracije ili se isključuju iz aktivnosti.

Odgajatelji uglavnom imaju pozitivan stav prema korištenju slikovnica u ranom učenju stranog jezika. U korištenju slikovnice u ranom učenju stranih jezika s djecom predškolske dobi prema provedenom istraživanju pokazuje se kako odgajatelji visoko vrednuju interes djece za učenje stranog jezika, koji kod njih slikovnice pobuđuju, kao i motivaciju za posredničko čitanje na nematerinskom jeziku. Potvrđuju da po njihovom iskustvu slikovnice svojim vizualnim kodom kod djece snažno potpomažu razumijevanje novih pojmova i pamćenje novih riječi, posebno one pisane u rimi, kao i da čitanjem slikovnica djeca usvajaju lingvističke i fonetske forme. Nešto slabijim ocjenjuju utjecaj slikovnica na usvajanje osnovnih gramatičkih struktura, svoje kompetencije za odabir kvalitetnih slikovnica, kao i potrebu da slikovnice budu likovno kvalitetne i privlačnog dizajna. Iz rezultata istraživanja je vidljivo kako odgajatelji prepoznaju važnost slikovnice u ranom učenju stranog jezika i odbacuju ideje da slikovnice nisu korisne djeci predškolske dobi, jer ne znaju čitati, da djeca moraju razumjeti svaku riječ u ponuđenom tekstu, kao i da su jezično prezahtjevne za djecu predškolske dobi i da ih je teško uklopiti u rad na stranom jeziku i da priprema i organizacija korištenja slikovnice oduzimaju puno vremena. Donekle smatraju važnom tvrdnju da slikovnice za rad na stranom jeziku trebaju sadržavati što manje teksta, kao i onu da lako pronalaze slikovnice za korištenje u radu na stranom jeziku. Osim dobrobiti vezanih za učenje stranog jezika, poticanje govorno-jezičnog razvoja i bogaćenje rječnika i pamćenja, odgajatelji vrlo visoko vrednuju i one vezane za poticanje razvoja interkulturalnih vrijednosti i empatije te prihvaćanje različitosti.

Uvid u stavove odgajatelja o kompetencijama za korištenje slikovnice u ranom učenju stranog jezika pokazuje da nije lako pronaći profesionalno usavršavanje na temu slikovnice u neposrednom okruženju i istovremeno se uglavnom ne slažu da nakon formalnog obrazovanja nema potrebe za dodatnim educiranjem o slikovnici i većinom se samo donekle slažu da se tijekom formalnog obrazovanja stječe dovoljno znanja o slikovnici. Visoko su ocijenili tvrdnje da se u stručnom usavršavanju služe platformama za međunarodno umrežavanje i da je kroz

virtualnu međunarodnu suradnju moguće osnažiti kompetencije za korištenje slikovnice u ranom učenju stranog jezika, dok najviše vrednuju dijeljenje iskustva i primjera kvalitetne prakse za jačanje vlastitih kompetencije za rad u programu ranog učenja stranog jezika.

Rezultati ovog istraživanja ukazuju na visoku zastupljenost i pozitivne stavove prema korištenju slikovnica u učenju stranog jezika među odgajateljima. Slikovnice se koriste često i prepoznaju se kao korisne u poticanju interesa i motivacije djece za učenje jezika. Buduća istraživanja mogla bi se fokusirati na specifične potrebe različitih grupa odgajatelja, kao i na razvoj strategija za još efikasnije korištenje slikovnica u obrazovanju.

Rezultati fokus grupe pokazuju da slikovnice na stranom jeziku imaju pozitivan utjecaj na djecu. One ne samo da zadržavaju njihov interes i pažnju, već potiču i interakciju, suradnju i učenje među djecom. Bez obzira na jezičnu barijeru, djeca koriste vizualne elemente i kontekstualne tragove za razumijevanje i angažman, što je ključni aspekt u ranom učenju stranih jezika. Učestalim ponavljanjem, upotrebom rime, upoznavanjem s pričama na materinskom jeziku te aktivnostima poput izražajnog čitanja korištenja gesta i mimike, slikovnice pružaju snažnu podršku u razumijevanju i usvajanju novih riječi i fraza. Fokus grupa istaknula je da su ilustracije glavni aspekt slikovnica koji olakšava usvajanje stranog jezika kod djece. Vizualni elementi pomažu u kontekstualizaciji jezičnih pojmova i značajno doprinose jezičnom razvoju. Interaktivni elementi također imaju važnu ulogu, potičući aktivno sudjelovanje djece u čitanju i učenju novog jezika. Sudionici su istaknuli da se najbolji rezultati u radu s djecom na stranom jeziku postižu kombinacijom različitih metoda. Integracija audio-vizualnih materijala s metodama usmjeravanja pažnje poput postupnog uvođenja, tajnovitog prikazivanja, korištenja pokreta i vizualnih poticaja pruža najučinkovitije rezultate. Naglašena je važnost prilagodbe metodičkih sredstava u radu s djecom na stranom jeziku prema njihovim interesima i potrebama. Iako su audio-vizualni materijali često privlačniji, odgajatelji su ključni u usmjeravanju pažnje djece korištenjem raznovrsnih metoda, kako bi maksimalno iskoristili potencijal slikovnica u procesu usvajanja stranog jezika. Sudionici se slažu da digitalne slikovnice nude brojne prednosti kao što su autentičan izgovor, dinamične animacije, da su vizualno atraktivne te da bogata glazba i zvukovi obogaćuju doživljaj priče. Međutim, nedostaci uključuju izostanak osobnog kontakta i ograničenje u prilagodbi prema individualnim potrebama djece. Naglašena je važnost neformalnog obrazovanja dijeljenjem primjera kvalitetne prakse na stručnim skupovima, sudjelovanje u međunarodnim projektima te korištenje virtualnih platformi za umrežavanje. Nedostatak organiziranih oblika edukacije u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje ukazuje na potrebu za boljim pristupom stručnom usavršavanju odgajatelja u korištenju slikovnica za rano učenje stranih jezika. Aktivnosti nakon

čitanja, poput igara sa slikovnim materijalom, izrade društvenih igara, igara dramatizacije te likovnog izražavanja potiču kreativnost, jezične vještine i osobni angažman djece, značajno doprinose produbljivanju razumijevanja i obogaćivanju iskustva čitanja na stranom jeziku.

Provođenjem ovog istraživanja potvrdilo se i kako virtualno umrežavanje i dijeljenje iskustava nije lagan zadatak, prikupljanje podataka je dugo trajalo i nije postignut očekivani omjer odgovora iz zemlje i inozemstva, što ukazuje na moguće zasićenje raznovrsnim digitalnim upitnicima. U nekom mogućem koraku dalje bilo bi dobro razmisliti o novim metodama prikupljanja podataka i sustavnijem istraživanju u kojem ispitanici imaju aktivniju ulogu, što bi možda utjecalo na motiviranost za aktivno sudjelovanje u mijenjanju prakse

Uspoređeni s teorijskim spoznajama i dosadašnjim istraživanjima, rezultati ovog istraživanja potvrđuju važnost slikovnice kao didaktičkog sredstva, kako u učenju stranog jezika, tako i općenito, no nadasve afirmiraju visoku razinu osviještenosti profesionalaca u radu s djecom rane i predškolske dobi, koji slikovnicu prepoznaju kao vrijedan dio svoje prakse. Osim didaktičke funkcije slikovnice, vrijedan je i umjetnički doživljaj, izlaganje djece vrijednim djelima dječje književnosti i otvaranje vrata svijeta umjetnosti najmlađima s nadom da će istraživanja bespuća tog beskraja sami nastaviti i dalje kroz odrastanje i život.

8. Zaključak

U slikovnici vizualni tekst često nosi veliki dio narativne odgovornosti. U većini slučajeva, značenje proizlazi iz interakcije riječi i slike, pri čemu nijedno ne bi imalo smisla kada bi se doživljavalo neovisno jedno o drugome. To je medij koji se neprestano razvija i koji sve više istražuju i propituju suvremeni autori. Međuodnos slike i teksta temelj je i vrijednosti uloge slikovnice u ranom programu učenja stranih jezika.

Na temelju provedenog istraživanja dolazi se do spoznaje kako su odgajatelji vrlo osviješteni po pitanju upotrebe slikovnica u ranom učenju stranoga jezika te ih često koriste i prepoznaju njezinu vrijednu ulogu u tom procesu. Uvidom u dobivene rezultate može se zaključiti kako postoji potreba za institucionalnom podrškom, specifičnim obukama i dodatnim edukacijama. Sustavnim i kvalitetnim obrazovanjem odgajatelja u velikoj se mjeri može doprinijeti stvaranju poticajnog okruženja za njegovanje dječje književnosti i same slikovnice u odgojno-obrazovnom kontekstu. Pritom nije nužno provoditi isto kroz formalno obrazovanje, već je put do što većeg broja odgajatelja upravo kroz ciljane edukacije na ovu temu, koje bi trebale biti lako dostupne i posebno osmišljene za specifične potrebe djece u procesu ranog učenja stranog jezika. Osim opsežnih i teorijskih edukacija, jedan od mogućih načina profesionalnog usavršavanja odgajatelja u programima ranog učenja stranih jezika mogao bi biti i međusobno umrežavanje u zajednice učenja, kao i povezivanje s učiteljima jezika u osnovnim školama i zajedničko provođenje akcijskih istraživanja s ciljem uvođenja promjena u praksi u oba sustava. Ovakvo istraživanje je praktičan način da se sagleda vlastita praksa i samorefleksijom i refleksijom poveže iskustvo s recentnim znanstvenim spoznajama kako bi se mijenjala i poboljšala postojeća praksa. Poticanjem odgajatelja na umrežavanje u skupine sa specifičnim interesima u kojima izmjenjuju svoja iskustva još je jedan oblik neformalnog stručnog usavršavanja koje bi moglo promicati ulogu slikovnice u ranom učenju stranog jezika. Pritom se metode korištene na jednom jeziku lako mogu primijeniti na bilo koji drugi, stoga je nevažno koji jezik se poučava.

Mnogi odrasli koji dolaze u kontakt s korištenjem slikovnice, kao roditelji i prosvjetni djelatnici, prvenstveno su obrazovani u verbalnoj, a ne vizualnoj književnosti. Još uvijek je uobičajeno vidjeti recenzije slikovnica koje negdje usput dodaju "lijepo ilustrirano" kao dodatak opsežnom osvrtu na tekst, a prelaskom djeteta u osnovnu školu igra kao metoda učenja se gotovo potpuno gubi, kao i poimanje slikovnice kao pedagoške metode. Uloga odgajatelja je stručnim, kompetentnim i profesionalnim pristupom korištenju slikovnice u radu s predškolskom djecom općenito, pa tako i u učenju stranih jezika, doprinositi potvrdi njezine

vrijednosti kao nepresušnog izvora mnogobrojnih dobrobiti za djecu, ali i za odrasle koji joj se posvete.

Priča o slikovnici pripovijeda o slikopriči koja iz jedne umjetničke perspektive otkriva djeci čari i tajne svega što nas okružuje, potiče djecu na komunikaciju, kolaboraciju, kritičko mišljenje te kreativnost – te toliko isticane 4K vještine koje su osnova u odgojno-obrazovnom procesu 21. stoljeća. Uz pravilan pristup otvaranja čudesnih svjetova slikovnice otvaramo prozore dječje spoznaje, promišljamo iz nove perspektive, a u ovom procesu uče svi njegovi dionici, kako djeca, tako i odrasli.

Kako je znameniti Edward Bulwer-Lytton rekao, „Pero je moćnije od mača“, što knjigu čini moćnim oružjem za borbu protiv jednoulja i ograničenja, beskonačnim izvorom znanja i doživljaja. Stoga njegovanje kulture čitanja kod pojedinaca donosi dobrobit i društvu u cijelosti, jer kaže se da djeca koja čitaju postaju odrasli koji misle.

9. Literatura

1. Al-Yagout, Gheda; Nikolajeva, Maria. 2018. *The Routledge Companion to Picturebooks*. Edited by Kümmerling-Meibauer, Bettina. Routledge Taylor and Francis group. London and New York.
2. Arizpe, Evelyn. 2006. *Picture Books and Young Learners of English*. Ed. Enever, Janet; Schmid-Schönbein, Gisela. Langenscheidt ELT GmbH. München.
3. Arnold, Wendy; Bradshaw, Coralyn; Gregson, Kate. 2019. *The Routledge Handbook of Teaching English to Young Learners*. 2019. Edited by Garton, Sue; Copland, Fiona. Routledge Taylor and Francis group. London and New York.
4. Balić Šimrak. Antonija; Narančić Kovač, Smiljana. 2012. Likovni aspekti ilustracije u dječjim knjigama i slikovnicama. *Dijete vrtić obitelj*. Vol. 66, br.10., zima 2011./2012. POU Korak po korak. Zagreb.
5. Batarelo Kokić, Ivana. 2015. Nove razine interaktivnosti dječjih slikovnica. *Školski vjesnik: časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu*, vol. 64, br. 3, str. 377-398. Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet. Split.
6. Bland, Janice. 2019. *The Routledge Handbook of Teaching English to Young Learners*. Edited by Garton, Sue; Copland, Fiona. Routledge Taylor and Francis group. London and New York.
7. Brewster, Jean; Ellis, Gail; Girard, Denis. 2002. *The primary English teacher's guide*. Harlow: Penguin English Guide.
8. Carroli, Piera. 2010. *Literature in Second Language Education: Enhancing the Role of Texts in Learning*. Continuum. New York.
9. „Čitaj mi!!“. Nacionalna kampanja za poticanje čitanja naglas djeci od najranije dobi. <http://www.citajmi.info/kampanja> (pristup ostvaren 29. svibnja 2024.)
10. Čudina-Obradović, Mira. 2003. *Igrom do čitanja: Igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja*. Školska knjiga. Zagreb.
11. Čudina-Obradović, Mira. 2014. *Psihologija čitanja: od motivacije do razumijevanja*. Golden marketing-Tehnička knjiga. Zagreb.
12. Dehaene, Stanislas. 2013. *Čitanje u mozgu / Znanost i evolucija ljudskog izuma*. Algoritam. Zagreb.

13. Devčić, Matea; Fišer, Zrinka. 2023. Uloga multimedije i učenja stranog jezika u ranoj i predškolskoj dobi. *Marsonia: Journal of Social and Humanities Research*. God. 2, br. 1, pp. 115-121
14. Druker, Eline. 2018. *The Routledge Companion to Picturebooks*. Edited by Kümmerling-Meibauer, Bettina. Routledge Taylor and Francis group. London and New York.
15. Enever, Janet. 2006. *Picture Books and Young Learners of English*. Ed. Enever, Janet; Schmid-Schönbein, Gisela. Langenscheidt ELT GmbH. München.
16. FluentU. Foreign Language Immersion Online. How to Implement CLIL Methodology of Teaching. <https://www.fluentu.com/blog/educator/clil-teaching/>. (pristupljeno 10. lipnja 2024.)
17. Gressnich, Eva. 2018. *The Routledge Companion to Picturebooks*. Edited by Kümmerling-Meibauer, Bettina. Routledge Taylor and Francis group. London and New York.
18. Grginič, Marija. 2007. Što petogodišnjaci znaju o pismenosti, *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*. Vol. 53, broj 17. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti. Osijek.
19. Hadaway, Nancy L.; Young, Terrel.A.. 2018. *The Routledge Companion to Picturebooks*. Edited by Kümmerling-Meibauer, Bettina. Routledge Taylor and Francis group. London and New York.
20. Hameršak, Marijana; Zima, Dubravka. 2015. *Uvod u dječju književnosti*. Leykam International. Zagreb.
21. Haramija, Dragica; Batič, Janja. 2014. *Recepcija postmodernih slikanic (Reception of postmodern picture books)*. U A. Žbogar (ur.), *Obdobja 33: Recepcija slovenske književnosti (145–151)*. Znanstvena založba Filozofske fakultete. Ljubljana.
22. Hestetræet, Torill Irene. 2019. *The Routledge Handbook of Teaching English to Young Learners*. Edited by Garton, Sue; Copland, Fiona. Routledge Taylor and Francis group. London and New York.

23. Johnstone, Richard. 2019. *The Routledge Handbook of Teaching English to Young Learners*. 2019. Edited by Garton, Sue; Copland, Fiona. Routledge Taylor and Francis group. London and New York.
24. Klippel, Friederike. 2006. *Picture Books and Young Learners of English*. Ed. Enever, Janet; Schmid-Schönbein, Gisela. Langenscheidt ELT GmbH. München.
25. Knežević, Čedomir. 2015. Razvoj teorija i metoda učenja stranog jezika. Svarog: naučno – stručni časopis za društvene i prirodne nauke, 10: 426 – 435. Nezavisni Univerzitet Banja Luka. Pedagoški fakultet. Banja Luka.
26. Kümmerling-Meibauer, Bettina; Meibauer, Jörge. 2018. *The Routledge Companion to Picturebooks*. Edited by Kümmerling-Meibauer, Bettina. Routledge Taylor and Francis group. London and New York.
27. Linse, Caroline. 2006. *Picture Books and Young Learners of English*. Ed. Enever, Janet; Schmid-Schönbein, Gisela. Langenscheidt ELT GmbH. München.
28. Litaudon, Marie-Pierre. 2018. *The Routledge Companion to Picturebooks*. Edited by Kümmerling-Meibauer, Bettina. Routledge Taylor and Francis group. London and New York.
29. Lugossy, Reka. 2006. *Picture Books and Young Learners of English*. Ed. Enever, Janet; Schmid-Schönbein, Gisela. Langenscheidt ELT GmbH. München.
30. Majhut, Berislav; Zalar, Diana. 2012. *Slikovnica//Hrvatska književna enciklopedija*. Sv 4: S-Ž. Gl.ur. Velimir Visković. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Zagreb.
31. Marsh, David. 2016. *CLIL: Content and Language Integrated Learning*. Cambridge University Press. Cambridge.
32. Martinović, Ivana; Stričević, Ivanka. 2011. Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu, *Libellarium : časopis za istraživanja u području informacijskih i srodnih znanosti*. Vol. IV, br.1, 39-63. Sveučilište u Zadru. Odjel za informacijske znanosti. Zadar.
33. Mourão Jones, Sandie. 2006. *Picture Books and Young Learners of English*. Ed. Enever, Janet; Schmid-Schönbein, Gisela. Langenscheidt ELT GmbH. München.

34. Mourão Jones, Sandie. 2014. *Taking play seriously in the pre-primary English classroom*. *ELT Journal*, 68(3), 254–64. <https://doi.org/10.1093/elt/ccu018> (pristupljeno 10. lipnja 2024.)
35. Mourão Jones, Sandie. 2016. *Picturebooks in the Primary EFL Classroom: Authentic Literature for an Authentic Response*. *CLELE journal*, 1, str. 25-43.
36. Naji, Jeneen; Subramaniam, Ganakumuran; White, Goodith. 2019. *New Approaches to Literature for Language Learning*. Palgrave Macmillan. Cham.
37. Narančić Kovač, Smiljana. 2015. *Jedna priča – dva pripovjedača*. Artresor naklada. Zagreb.
38. Narančić Kovač, Smiljana, Lauš, Ivana. 2011. *Razumijevanje vremenske strukture narativnoga teksta u ranom učenju engleskoga jezika*. Dijete i jezik danas - dijete i tekst (pp. 203-226). Sveučilište J. J. Strossmayera. Učiteljski fakultet u Osijeku.
39. Nikolajeva, Maria; Scott, Carol. 2001. *How Picture Books Work*. Routledge. New York.
40. Nikolajeva, Maria. 2018. *The Routledge Companion to Picturebooks*. Edited by Kümmerling-Meibauer, Bettina. Routledge Taylor and Francis group. London and New York.
41. Nodelman, Perry. 1996. *The Pleasures of Children's Literature*. Longman Publishing Group. London.
42. Op de Beeck, Nathalie. 2018. *The Routledge Companion to Picturebooks*. Edited by Kümmerling-Meibauer, Bettina. Routledge Taylor and Francis group. London and New York.
43. Pavličević-Franić, Dunja. 2005. *Komunikacijom do gramatike*. Alfa. Zagreb.
44. *Picturebooks and young learners of English*. 2006. Ed. Enever, Janet; Schmid-Schönbein, Gisela. Langenscheidt ELT GmbH. München.
45. Prebeg-Vilke, Mirjana. 1991. *Vaše dijete i jezik*. Školska knjiga. Zagreb.
46. Read, Carol. 2006. *Picture Books and Young Learners of English*. Langenscheidt ELT GmbH. München.

47. Reese, Elaine; Riordan, Jessica. 2018. *The Routledge Companion to Picturebooks*. Edited by Kümmerling-Meibauer, Bettina. Routledge Taylor and Francis group. London and New York.
48. Rémi, Cornelia. 2018. *The Routledge Companion to Picturebooks*. Edited by Kümmerling-Meibauer, Bettina. Routledge Taylor and Francis group. London and New York.
49. Rich, Sarah. 2019. *The Routledge Handbook of Teaching English to Young Learners*. 2019. Edited by Garton, Sue; Copland, Fiona. Routledge Taylor and Francis group. London and New York.
50. Salisbury, Martin; Styles, Morag. 2012. *Children's Picturebooks The Art of Visual Storytelling*. Laurence King Publishing Ltd. London.
51. Silić, Andreja. 2007. *Prirodno učenje stranoga (engleskoga) jezika djece predškolske dobi*. Mali profesor. Zagreb.
52. Silić, Andreja. 2022. Rano učenje stranih jezika u kontekstu dječjih vrtića. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*. Br. 101/102. POU „Korak po korak“. Zagreb.
53. Sipe, Lawrence. 1998. *How Picture Books Work: A Semiotically Framed Theory of Text-Picture Relationships*. *Children's Literature in Education*. Vol. 29, No. 2. <https://unlvkidlit.pbworks.com/f/how+picture+books+work.pdf> (pristupljeno 11. svibnja 2024.)
54. Starc, Branka i sur. 2004. *Razvojna psihologija; osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Golden marketing – Tehnička knjiga. Zagreb.
55. Šišnović, Ivana. 2011. Odgojno-obrazovna vrijednost slikovnice. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*. Vol. 17. No. 66. POU „Korak po korak“. Zagreb.
56. *The Routledge Companion to Picturebooks*. 2018. Edited by Kümmerling-Meibauer, B. Routledge Taylor and Francis group. London and New York.
57. *The Routledge Handbook of Teaching English to Young Learners*. 2019. Edited by Garton, Sue; Copland, Fiona. Routledge Taylor and Francis group. London and New York.

58. *Understanding Children's Literature*. 2009. Edited by Hunt, Peter. Routledge Taylor and Francis group. London and New York.
59. Veryeri Alaca, Ilgim. 2018. *The Routledge Companion to Picturebooks*. Edited by Kümmerling-Meibauer, Bettina. Routledge Taylor and Francis group. London and New York.
60. Vrhovac, Yvonne i suradnice. 2019. Izazovi učenja stranog jezika u osnovnoj školi. Naklada Ljevak. Zagreb.
61. Yanase, Chiyuki. 2020. *The English Teacher*. *The Japan Association for Language Teaching* Volume 44, Number 4. July / August. <http://jalt-publications.org/tlt> (pristupljeno 19. svibnja 2024.)

10. Prilozi

10.1. Popis slika

<u>Slika 1. Testna statistika I</u>	<u>34</u>
<u>Slika 2. Testna statistika II</u>	<u>36</u>

10.2. Popis tablica

<u>Tablica 1. Distribucija rezultata s obzirom na spol.</u>	<u>26</u>
<u>Tablica 2. Distribucija s obzirom na dob</u>	<u>26</u>
<u>Tablica 3. Distribucija rezultata prema stupnju obrazovanja</u>	<u>26</u>
<u>Tablica 4. Distribucija rezultata prema radnom iskustvu</u>	<u>27</u>
<u>Tablica 5. Distribucija rezultata prema stranom jeziku poučavanja.....</u>	<u>28</u>
<u>Tablica 6. Distribucija rezultata prema korištenju slikovnice u radu s djecom za potrebe učenja stranog jezika</u>	<u>28</u>
<u>Tablica 7. Distribucija rezultata prema učestalosti korištenja slikovnice</u>	<u>28</u>
<u>Tablica 8. Distribucija rezultata prema vrsti slikovnica i učestalosti korištenja</u>	<u>29</u>
<u>Tablica 9. Distribucija rezultata prema učestalosti čitanja djece</u>	<u>29</u>
<u>Tablica 10. Distribucija rezultata prema kriteriju za odabir slikovnica</u>	<u>30</u>
<u>Tablica 11. Distribucija rezultata prema reakciji djece na slikovnice na stranom jeziku.....</u>	<u>30</u>
<u>Tablica 12. Distribucija rezultata prema stavovima odgajatelja o korištenju slikovnice u ranom učenju stranog jezika</u>	<u>31</u>
<u>Tablica 13. Distribucija rezultata prema dobrobitima korištenja slikovnice u programu ranog učenja stranog jezika.</u>	<u>33</u>
<u>Tablica 14. Distribucija rezultata prema stavovima odgajatelja o kompetencijama za korištenje slikovnice ...</u>	<u>33</u>
<u>Tablica 15. Kruskal-Wallis test</u>	<u>35</u>
<u>Tablica 16. Kruskal-Wallis post hoc test parne usporedbe razine obrazovanja</u>	<u>35</u>
<u>Tablica 17. Kruskal-Wallis test.....</u>	<u>36</u>
<u>Tablica 18. Mann-Whitney U test</u>	<u>37</u>
<u>Tablica 19. Kruskal-Wallis test.....</u>	<u>37</u>

10.3. Anketni upitnik za empirijsko istraživanje

Poštovane kolege,

za potrebe pisanja diplomskog rada na studiju Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja na Odjelu za izobrazbu učitelja i odgojitelja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zadru provodim istraživanje kojim se propituju uloga i značenje slikovnice u ranom učenju stranog jezika. Upitnik je namijenjen svima onima koji imaju iskustvo provođenja programa ranog učenja stranog jezika, kako odgajateljima, tako i učiteljima.

Kako je istraživanje međunarodno, upitnik je dvojezičan. Popunjavanjem ovog upitnika u ispitivanju sudjelujete potpuno anonimno.

Zahvaljujem na sudjelovanju!

Slikovnica u ranom učenju stranog jezika

Demografski podaci

1. **Spol** M Ž

2. **Dob** 60+, 50-60, 40-50, 30-40, <30

3. **Razina obrazovanja:** dvogodišnji sveučilišni studij

trogodišnji preddiplomski

petogodišnji diplomski

ostalo

4. **Radno iskustvo u struci:** <5< 5-10, 10-20, 20-30, 30+

5. **Mjesto rada (država):** Hrvatska, Ujedinjeno kraljevstvo, Italija, Portugal, Turska, Slovenija, Španjolska, Njemačka, Latvija, Švedska

6. **Hrvatska – županije:**

- izbornik

Strani jezici u dječjem vrtiću

1. Na kojem stranom jeziku provodite program ranog učenja?

engleski, njemački, talijanski, francuski, španjolski, ruski, drugo

2. Koju vrstu programa provodite?

kraći program ranog učenja, integrirani, izvankurikularni, ostalo

3. Koliko godina radnog iskustva u provođenju programa ranog učenja stranog jezika imate?

<5, 5-10, 11-20, 21-30,

Slikovnica u ranom učenju stranog jezika

1. Koristite li slikovnice u radu s djecom za potrebe učenja stranog jezika?

DA NE

2. Ako je odgovor na prethodno pitanje potvrđan, koliko često koristite slikovnice?

rijetko 1 2 3 4 5 često

3. Koju vrstu slikovnica i koliko često koristite?

Skala od 1 do 5 (1=nikada, 5 = često)

- Narativne, tematske, realistične slikovnice o svakodnevnom životu, realistične slikovnice o prirodi i životinjama, slikovne rječnike, slovarice, bajke, basne, fantastične priče, interaktivne slikovnice

4. Djeci slikovnice čitamo

rijetko 1 2 3 4 5 često

- individualno
- u malim skupinama
- frontalno

5. Koji su Vaši kriteriji za odabir slikovnica?

nevažno 1 2 3 4 5 iznimno važno

tema, interese djece, dobna primjerenost, edukativna vrijednost, jednostavnost jezika,

kvaliteta teksta, količina teksta, kvaliteta ilustracija, dostupnost

6. Kako djeca najčešće reagiraju na slikovnice na stranom jeziku?

vrlo rijetko 1 rijetko 2 ponekad 3 često 4 gotovo uvijek 5

zainteresirano, ravnodušno, nezainteresirano, ne prate priču, ne zanimaju ih ilustracije, isključuju se iz aktivnosti, traže ponavljanje čitanja, postavljaju pitanja vezano za slikovnicu, traže slikovnicu za samostalno listanje nakon čitanja.

7. Stavovi odgajatelja o korištenju slikovnice u ranom učenju stranog jezika

1 Uopće se ne slažem 2 Uglavnom se ne slažem 3 Niti se slažem niti se ne slažem

4 Uglavnom se slažem 5 U potpunosti se slažem

- Djeca rado (posrednički) čitaju slikovnice na stranom jeziku.
- Slikovnice kod djece pobuđuju interes i motivaciju za učenje stranog jezika.
- Svojim vizualnim kodom slikovnice kod djece potpomažu razumijevanju novih pojmova.
- Svojim vizualnim kodom slikovnice kod djece potpomažu pamćenju novih riječi.
- Slikovnice moraju biti likovno kvalitetne.
- Slikovnice moraju biti privlačnog dizajna.
- Slikovnice pisane u rimi potpomažu pamćenje jezičnih struktura.
- Slikovnice su jezično prezahtjevne za djecu predškolske dobi.
- Čitanjem slikovnica djeca usvajaju osnovne gramatičke strukture.
- Čitanjem slikovnica djeca usvajaju lingvističke i fonetske forme.
- Slikovnice ne koriste djeci predškolske dobi, jer ne znaju čitati.
- Dijete treba razumjeti svaku riječ u pročitanoj tekstu.
- Tekst slikovnice na stranom jeziku potrebno je prevoditi na materinski jezik.
- Slikovnice u ovoj dobi trebaju imati što manje teksta.
- Slikovnice je teško uklopiti u rano učenje stranog jezika.
- Želim koristiti slikovnice, ali ne znam kako ih uklopiti u rad.
- Priprema i organizacija korištenja slikovnice oduzima puno vremena.
- Smatram se kompetentnom za odabir kvalitetne slikovnice.
- Lako pronalazim slikovnice za korištenje u radu na stranom jeziku.

8. Dobrobiti (za djecu) korištenja slikovnice u programu ranog učenja stranog

jezika : 1 nevažno 2 malo važno 3 niti važno, niti nevažno 4 vrlo važno 5 iznimno važno

- bogaćenje rječnika
- interkulturalne vrijednosti
- prihvaćanje različitosti
- poticanje spoznajnog razvoja
- poticanje govorno jezičnog-razvoja
- poticanje razvoja pamćenja
- razvoj empatije

9. Stavovi odgajatelja o kompetencijama za korištenje slikovnice u ranom učenju stranog jezika

1 Uopće se ne slažem 2 Uglavnom se ne slažem 3 Niti se slažem niti se ne slažem

4 Uglavnom se slažem 5 U potpunosti se slažem

- Tijekom formalnog obrazovanja stječe se dovoljno znanja o slikovnici.
- Nakon formalnog obrazovanja nema potrebe za dodatnim educiranjem o slikovnici.
- Profesionalno usavršavanje na temu slikovnice je lako pronaći u neposrednom okruženju.
- U stručnom usavršavanju služim se platformama za međunarodno umrežavanje.
- Kroz virtualnu međunarodnu suradnju moguće je osnažiti kompetencije za korištenje slikovnice u ranom učenju stranog jezika.
- Dijeljenjem iskustva i primjera kvalitetne prakse možemo ojačati vlastite kompetencije za rad u programu ranog učenja stranog jezika.

10. U daljnjem istraživanju ove teme planiramo organizirati fokus grupu kao kvalitativnu istraživačku metodu za prikupljanje podataka i stvaranje dubljeg razumijevanja stavova, mišljenja, percepcija i iskustava sudionika na temu slikovnice u ranom učenju stranog jezika. Tijekom trajanja fokus grupe (90 minuta na Zoom platformi) sudionici će moći slobodno izraziti svoja mišljenja, iskustva i ideje. Cilj nam je dobiti širi spektar perspektiva i ideja te razumjeti zajedničke obrasce, stavove i vrijednosti unutar grupe. Rezultate fokus grupe poslužili bi za izradu smjernica za korištenje slikovnice u ranom učenju stranog jezika.

Ukoliko želite sudjelovati u radu fokus grupe, molimo ostavite svoju kontakt e-mail adresu.

10.4. Poziv na sudjelovanje u fokus grupi

Poštovani,

hvala Vam na iskazanom interesu za sudjelovanje u radu fokus grupe na temu "Slikovnica u ranom učenju stranog jezika", koji ste izrazili putem *Google Forms* istraživačkog upitnika. Ljubazno vas pozivam da se pridružite u utorak, 25. lipnja 2024. u 18:00 sati (CET). Očekivano trajanje fokus grupe je 90 minuta, tijekom kojih ćemo razmijeniti svoja iskustva i kvalitetne prakse u korištenju slikovnica u ranom učenju stranog jezika, s ciljem formiranja smjernica koje će olakšati korištenje slikovnica manje iskusnima. Rad fokus grupe će biti sniman kako bi se izjave sačuvale za obradu podataka.

Pitanja o kojima treba razmisliti prije sastanka su:

1. Kako djeca reagiraju na slikovnice prikazane na stranom jeziku? (Koje su vrste emocija ili reakcija najčešće vidljive?)
2. Kako slikovnice pomažu u razumijevanju i usvajanju novih riječi i fraza? (Koji su neki specifični primjeri gdje su slikovnice bile posebno korisne?)
3. Koji aspekti slikovnica (poput ilustracija, priča, interaktivnih elemenata) su najkorisniji u učenju stranog jezika? (Što najviše privlači djecu?)
4. Koje slikovnice su najpopularnije među djecom i zašto? (Postoje li određene teme, stilovi ilustracija ili formati koje djeca preferiraju?)
5. Kako uspoređujete angažman djece pri korištenju slikovnica u odnosu na druge metode učenja (poput audio-vizualnih materijala, igara ili tradicionalnih knjiga)? (Koji pristup smatrate najdjelotvornijim?)
6. Koja su vaša iskustva u korištenju digitalnih slikovnica? (Kako djeca reagiraju u usporedbi s tradicionalnim slikovnicama, koje su prednosti i nedostaci, koje izvore koristite?)
7. Kako se neformalno educirate i jačate svoje kompetencije u području rada sa slikovnicama? (Specifične metode profesionalnog razvoja u području slikovnica i dječje književnosti)

8. Koje aktivnosti obično slijede nakon čitanja slikovnice, a koje po vašem mišljenju najbolje produbljuju razumijevanje i doživljaj čitanja? (Specifični prijedlozi za aktivnosti nakon čitanja prema vašem iskustvu).

10.5. Smjernice za korištenje slikovnice u ranom učenju stranog jezika

1. Izbor slikovnice

- Odaberite slikovnice koje su prilagođene uzrastu djece. Sadržaj treba biti jednostavan, s jasnim i velikim slikama, kvalitetno ilustriran.
- Slikovnice trebaju biti na jeziku koji djeca uče i obuhvaćati teme koje su bliske djeci (npr. životinje, obitelj, svakodnevne aktivnosti).

2. Priprema za rad sa slikovnicom

- **Upoznavanje s pričom:** Pročitajte slikovnicu unaprijed i upoznajte se s pričom, ključnim riječima i izrazima.
- **Priprema materijala:** Pripremite dodatne materijale kao što su slikovne kartice s riječima, bojanke ili igračke koje se odnose na priču.

3. Uvođenje priče

- **Motivacija i uvod:** Počnite s kratkim uvodom u priču koristeći slike na naslovnici. Potičite djecu da predviđaju što će se dogoditi.
- **Korištenje pitanja:** Postavljajte jednostavna pitanja prije, tijekom i nakon čitanja kako biste potaknuli djecu na razmišljanje i razgovor.

4. Interaktivno čitanje

- **Izražajno čitanje:** Čitajte slikovnicu s entuzijazmom, koristeći različite glasove za likove i zvučne efekte kako biste zadržali pažnju djece.
- **Gestikulacija i mimika:** Koristite geste i mimiku lica kako biste djeci pomogli razumjeti značenje riječi i radnju priče.

5. Ponavljanje i učenje riječi

- **Naglašavanje ključnih riječi:** Istaknite ključne riječi tijekom čitanja. Ponovite ih nekoliko puta i povežite ih sa slikama.
- **Vizualna i auditivna podrška:** Koristite slike, zvukove i pokrete kako biste učvrstili razumijevanje novih riječi.

6. Aktivnosti nakon čitanja

- **Razgovor o priči:** Potičite djecu da prepričaju priču koristeći nove riječi. Postavljajte pitanja o likovima, radnji i završetku priče.
- **Kreativne aktivnosti:** Organizirajte aktivnosti kao što su crtanje likova iz priče, izrada jednostavnih lutaka ili igrokaza na temelju priče.

7. Povezivanje sa stvarnim svijetom

- **Praktična primjena:** Povežite nove riječi i izraze sa svakodnevnim situacijama. Na primjer, ako je slikovnica o životinjama, idite s djecom u zoološki vrt i imenujte životinje koje vide.

8. Korištenje tehnologije

- **Digitalne slikovnice:** Povremeno koristite digitalne slikovnice koje sadrže interaktivne elemente poput zvučnih efekata i animacija, prvenstveno radi izlaganja jeziku izvornih govornika.
- **Aplikacije i alati:** Koristite aplikacije za učenje jezika koje prate priče iz slikovnica i nude dodatne vježbe i igre za proširenje vokabulara.

9. Praćenje napretka

- **Evidencija naučenih riječi:** Vodite bilješke o novim riječima koje su djeca naučila, izradite zajednički slikovni rječnik. Redovito ponavljajte i testirajte njihovo znanje kroz igru i aktivnosti.
- **Individualni pristup:** Prilagodite aktivnosti prema napretku i interesima svakog djeteta, omogućujući im da uče vlastitim tempom.

Primjenom ovih smjernica korištenje slikovnica u ranom učenju stranog jezika može biti izuzetno učinkovito. Važno je stvoriti zabavno i poticajno okruženje koje će motivirati djecu da se aktivno uključe u proces učenja.